

Egīls Skudra

MAKSIMĀLISMS

Maksimālisms

(Vórkuta, 1957)

Liega zūzoņa lapās,
Sauls zaķīši zālē
Birzī Daugavas krastā.

Miera un laimības sala!
Saulstari vēlīgi glāsta,
Burvīgi Daugava čalo.

Dabā nav revólūciju,
Dabā nav mīlas un naida,
Dabā nav kaislību dziļu.

Dabai neapnīk zelt,
Atvases dzīt, sēklas kaisīt,
Dabai neviens darbs nav velts.

Dabā viss saskaņots sevī:
Nevēlas bērzs, apse, priede
Smaržot kā jasmīns un ziedēt.

Nevēlas paeglis kalst,
Ka nevar kā ozols būt stalts...
Dabā no sirdssāpēm nemirst.

Šai Daugavmalas birztaļā
Kāds zēns ar meiču staigāja.
Tie vecumā bij plaukstošā.
Ar rokām, kopā sadotām,
Tie gāja, kaut ko runāja,
Ko runāt var vien jaunībā.
To acis tālē raudzījās
Tik sapņainas, tik trauksmainas –
Tās dega saldā nemierā,
Un tomēr viņu dziļumā
Kaut kāda ēna iegūlās
Un svārstījās, un cīnījās.

Tur bij ij griba, cerība,
Ij neapmierinātība;
Tās dzīvei ticēt vēlējās
Un labo tajā saskatīt,
Bet arī sevi nemānīt...
Tām nedrīkst skatu segt nekas –
Ne melns, ne rožains plīvuris.
Ak, acis – dvēšles spogulis
(pēc tautas vecas parunas),
Un tomēr atspoguļo tās
It visu tikai jaunībā.
Un tagad kopsavilkumā –
Kas spīd šo acu dziļumā?
Lai kas, lai kādas grūtības,
Bet galā –

galā uzvara.

Vai pieļauj tās ar` sakāvi?
Nē, sakāvi tās nepazīst.
Vai varbūt iepazīstināt?
Nē, vēl par agru mēģināt.

Te pēkšņi stājās, parāva
Aiz rokas zēnu meitene
Un rādot klusi sacīja:
– *Rau, tur kāds sēž...*
Tie skatījās un vēroja:
Pret bērza stumbru atzvēlies,
Prom domās kaut kur maldījies
Ar skatu, vērstu tālumā,
Kāds cilvēks zemē sēdēja.

Meitene

*Cik bāls tam kā pēc sērgas vaigs
Un cik to dīvains rotā smaids:*

*Tur pārākums, tur irōnija,
Tur glāsts un rūgtums kopā vijas!*

Svešais

*Ar to man izsacīts tiek viss,
Kas manī pāri palicis.*

Meitene

*Viņš pirmais jau mūs ieraudzījis,
Tik izlikās, ka nemanījis –
Vai redzējies kur viltnieks tāds!
Ō! Autómāts?!*

Svešais

Kam bīstaties? – Tas nav pret jums.

Zēns

*Jā, jā, bet varbūt noslēpums
Kāds nejaušs atklājies ir mums,
Tam klātu būt kā liecinieki,
Man liekas, esam mēs šeit lieki.*

Svešais

*Jūs varat palikt, varat iet,
Kā jums par labāku tas šķiet...
Ja gribat zināt, tad paties`
Es šeit no ļaudīm paslēpies.
Bet noslēpums – to nevis slēpt,
Pēc izkliegsmes tas drīzāk brēc.
Tas traips ir nevis mans, bet to,
Pret kuru varu saslējos.*

*Lai nevarētu izpaust to,
Es ilgi biju ieslodzīts, –
Bet nu es atkal esmu brīvs,
Kaut gan kā zvērs es vajāts, dzīts,
Pa pēdām nāve nāk man līdz,
Var mani paņemt tā ikbrīd,
Kaut bijusi līdz šim ir viņa
Vēl vienmēr manā pusē cīņā.*

Zēns

Par ko tu cīnies, svešinieķ?

Svešais

*Šāds jautājums daudz domāt liek,
Lai spētu uz to atbildēt.
Kad biju tavā vecumā,
Tad bija manīm ideja –
Tai savu dzīvi upurēt
Es biju cieši apņēmies.
Vēl vairāk – es šo ideju
Par savu dzīvi turēju.
Mans pienākums, mans mērķis – viss
Tā bija man. Pat fanātisks
Es biju – sevīm priekus liegt,
Pēc kādiem tiecas jaunībā,
Un nolēmu tik mērķi sniegt...
Un ceļš uz to bij mācīties,
Lai cik tas pūļu prasītu.
Es diezgan daudz jau paveicu...*

Zēns

Tu saki – tikai mācīties?

*Bet es jau sāku šaubīties –
Man liekas, ka tas ir par maz, –
Ar ieročiem mums jācīnās.*

Svešais

*Nē, upuris maz nozīmīgs
Tavs būs. Bet vispirms pastāsti,
Ko savā dzīvē gribi gūt:
Kam dzimis pasaulē šai tu,
Vai jūti savu sūtību?*

Zēns

*Šai pasaulē es dzīvoju,
Lai savai tautai kalpotu,
Tai sevi visu atdotu,
Tai dzīvotu un nomirtu.
Būt savas tēvijas īsts dēls –
Vai ir kāds augstāks mērķis vēl?*

Svešais

Un kónkrēti?

Zēns

*Man dzimtās zemes sargam būt,
Es gribu tautai brīvi gūt,
Es gribu dzīvē slavens kļūt:
Un mana slava – tautas būs.*

Svešais

Un tava dzīve persōnīgā?

Zēns

Tās nevēlos, tā pārāk sīka.

Svešais

*Vai sev tu neprasi neko
No dzīves?*

Zēns

Manīm spēkus dot.

Svešais

Un blakus tev šī meitene?

Zēns

Tā būs man cīņu biedrene.

Svešais

*Tad gribat sevi visu dot,
It neko pretīm neprasot?*

Zēns

*Jā, jo mēs nepiederam sev,
Bet Dzimtenei.*

Svešais

*Bet "dzimtene"
Ir sasaldināts apzīmējums vārdam "valsts",*

*Tas vientiešiem kā kaut kas augstāks izdomāts,
Kā kaut kas dārgs, kam dzīvības nav jāžēlo,
Ar sviedriem vaigā jākalpo tai, sevi aizliedzot,
Bet gudrie vērs šos upurus sev savā labumā.*

*Par dzimteni sauc tauta zemi to,
Kas apmešanās vietu, iztiku tai dod.
Bet vai šo zemi barotāju aizstāvat,
Par savu ļaudis cīnās pastāvēšanu?
Tik nedaudzi, bet lielais vairākums
Tikpat no zemes šīs pie katras varas gūs,
Jo gūst no sava darba tikai daļiņu.
Un vai vienalga nav, sūc svešs vai pašu kungs?
Jo visu valstu pastāvošā kārtībā
Ir divas ļaužu kopas – viena valdošā
No tām, bet otra pirmaj pakļautā.
Tā pirmā dīko greznībā, tai visa pārpilnam,
Bet otra vergo ikdienā un eksistenci velk kaut kā,
Un dzimtene jeb valsts ir pirmās pilnā kalpībā.
Vēl vairāk – viņa pati ir šī valsts,
Jo tautas upurus un darbu paņem savam labumam.
Lūk, kas ir būtībā tā tava “dzimtene”.*

Zēns

*Tu esi raupjš, – zied puķe skaistumam,
Nevis lai pētītu to, no cik ziedlapām
Tā sastāv un kā apputekšņojas –
Pēc dzimtām, ģintīm viņu izkvalificēt...
Tu zaimo to, kas man ir svēts!*

Svešais

Man arī kādreiz bija svēts,

*Nu svētums šis ir atdzesēts...
Tu gribi mani apstrīdēt?
Tad pasaki, ko nozīmē
Tev jēdziens “tauta”, “dzimtene”?*

Zēns

*Nu, tauta – tā ir vienība,
Kam viena mēle, dvēsele,
Un asinis, un gars: kaut kas
Tas vesels viens, kas nedalās.
Un Dzimtene – tas kaut kas svēts,
No viņas izauguši mēs;
Tā mums ir katram pamatā,
Mums viņas jēdziens asinīs
Ar mātes pienu iezīdīts,
Ko nevar vārdos iztirzāt.*

Svešais

*Un kāds ir viņas uzdevums
Pret mums?*

Zēns

*Ko? Uzdevums?
Tas pārāk dīvains jautājums...
Es iedomāties nespēju,
Ka viņai būt tāds varētu...
Mums ir pret viņu pienākums,
Bet viņai...*

Svešais

*Tad, lūk, dzimtene
Ir tevīm pielūdzams kāds elks,*

*Kas prasa tikai upurus.
Nē, dzimtenei ir uzdevums
Pret tautu, kas to apdzīvo:
Sniegt katram mājas sajūtu,
Kur katrs justu siltumu;
Lai dzimtene ir vieta tā,
Kur cilvēciskā apziņa
Visstiprāk katram izjusta,
Kur it neviens nav pazemots...
Tās uzdevums ir katram sniegt
To, kas tam svešatnē ir liegts.
Ja vieniem sniedz, bet citiem liedz,
Tad tā ir slikta dzimtene
(nav brīnums : daļa apspiestā
sauc sevīm svešus palīgā).
Vai tāda ir tā dzimtene,
Kam dzīvi lēmis upurēt?*

Zēns

*Vai tāda?.. Nekad domājis
Es nē`smu, **kāda** viņa ir.
Man pieticis, ka viņa **ir**
Un man tā svēta.*

*Laimīgs es,
Ka viņa ir, – ja nebūtu,
Es sevi tukšu sajustu,
Jo kur tad mērķi atrastu,
Kam sevi tad es ziedotu,
Caur ko tad dzīvot iespētu
Aiz nāves tālāk nākotnē?*

Svešais

Nav valstis, tautas mūžīgas, –

Pat cilvēce nav mūžīga.

Zēns

*Kam dzīvot tad, ja mūžīga
Un paliekoša nav nekā?
Tad arī mērķa nav!*

Svešais

*Jā, nav!
Un dzīvojam, lai dzīvotu,
Lai doto mirkli baudītu,
Nevis to elkam ziedotu.*

Zēns

Tu šeit, lai mani kārdinātu?

Svešais

*Ne kārdināt, bet lai tavs prāts
Kļūst attapīgāks, lokanāks,
Ne galvā kaut ko ieņemties,
Tam fanātiski pieķerties;
Lai nekam akli nesekotu,
Ar sevi vienmēr saskaņotu
Ik darbību, ko veici tu.*

*Ik likums un ik pienākums
Vien cilvēka ir radīti.
Un, ja ko cilvēks radījis,
To vadījis kāds apsvērumš,
Tas viņam bijis vajadzīgs.
Var slēpties tajā pašlabums,
Var – visai tautai derīgums.*

*Un likums tad šāds izgudrots
Ar varu apstiprināts tiek,
Un visiem tas ir jāpilda:
Tā prasa Dievs vai karalis.
Bet varbūt tev tas nederīgs:
Varbūt caur to tev jāvergo
Vai dzīvība ir jāatdod,
Lai kāds var viegli padzīvot.*

*Ir tiesa – tikai kopībā
Celt skaistu dzīvi ļaudis var, –
Savs likums katrā kopībā,
Un visi viņam pakļaujas.
Bet cilvēkam ir izvēle
Stāt šajā kopībā vai nē.
Ja viena viņam nepatīk,
Viņš citu sev iet meklēt drīkst.*

Zēns

Tad kas ir tauta?

Svešais

Kopība.

Zēns

*Un esmu es no kopības
Šīs viena maza daļiņa, –
Mums kopā mērķis, likums savs,
Kas katram jāsec, jāpilda.
Tad visiem mums ir jācīnās,
Lai tiktu gūta brīvība.*

Svešais

*Bet teic, vai daudzi dara to?
Vai negaida, lai brīvību
Tiem pienes klāt kā dāvanu,
Kad pašiem par to jākaro?
Ir laba lieta brīvība,
Bet dārgāka ir dzīvība.
Lai skrien, kas ārprātīgs, lai krīt, –
Kas gudrs, tas var pagaidīt:
Ko gan tad derēs brīvība,
Ja miris, kam tā jābauda?
Bet pagaidām var pavergot,
Var paciest esam pazemots,
Gan gandarījums reiz tiks dots.
Vai nava, saki, tā?*

Zēns

*Jā, gan,
Bet tas nav attaisnojums man.
Un ko tad lai es darītu:
Vai persōnīgu labumu
Es sevīm tagad meklētu?
Es jūtu : manī spēki rīst
Un dzīvē man ir atvērts viss,
Kas ērtai dzīvei vajadzīgs.
Es pret šo varu netraipīts,
Tik jānoslāpē vienīgi
Man būtu balss, kas asinīs
Man teic, ka esmu latvietis,
No augšas skatīts nicīgi
No tā, kas viņu pakļāvis.
Pat tas man šķēršļus neliktu,
Jo latvietību noliegtu...*

*Bet ērta dzīve – kas ir tā,
Kad citi apkārt trūkumā?
Un man ne palīdzību sniegt
Tiem, bet vēl acis jāpiemiedz,
Lai neraudzītu nejēdzību.*

*Ar citiem brīvā sadarbībā
Es dzīvi augšup veidot gribu
Pēc sirdsapziņas, pārlicības.
Bet vai par savu pārlicību
Es šodien iepīkstēties drīkstu?
Kaut patēriņā nodrošināts,
Vien ierocis tik būtu es
Par naudu rokās tirānijai
Bez savas gribas, sava ES.
Tas mani neapmierina, –
Kaist manas krūtis nemierā,
Uz cīņu mani aicina
Par nacionālo brīvību
Un sociālo taisnību.*

Svešais

Tad mūžam būsi cīnītājs.

Zēns

*Bet neesot mūžīga nekā, –
Pirms brīža tu man teici tā, –
Kāpēc lai cīņa nebeidzas
Un vaiņagojas uzvarā?*

Svešais

*Nē, cīņa – tā ir mūžīga,
Cik cilvēce ir mūžīga,
Un uzvaras tik šķietamas:
Nav ļaunums saknē izskaužams
Caur cīņu, tikai pievaldāms.
Tik palūkojies vēsturē:
Cik asiņu nav mūžam liets,
Lai ļaunums tiktu iznīdēts,
Un bojā gāja labākie,
Lai izkarotu uzvaras.
Bet izkarotas gudrākie
Tās savā labā lietoja –
Tās atkal vērtās ļaunumā.
Vai domā tu, ka uzvara,
Kas tevis, biedru sasniegta,
Būs tāda veida pēdējā?*

Zēns

*Jā!
Jo, ja tāda nebūtu,
Tad cīnīties es nespētu.*

Svešais

Tu lolo veltu cerību.

Zēns

*Tad iznāk velti cīnīties,
Ja cīņā neko nerasniedz?*

Svešais

Kāpēc?..

Sev nāvi gūsi tu...

Un citiem – mirkļa brīvību...

Vēl citiem – labas izredzes

Sēst gāzto kungu vakancēs.

Nu bet, ja dzīvs tu paliksi

Ar tikpat skaidru dvēseli,

Tad cīnīties tev vēl un vēl, –

Tev cīņai gala neredzēt.

Zēns

Man grūti tevi apstrīdēt,

Tik dvēselē man pretspars kvēls,

Jo visu, kas ir skaists un cēls,

Tu proti samīt, nopaļāt

Un degsmi sirdī pelniem klāt.

Svešais

Tev cīņai gala neredzēt!

Kad savu dzīvi dzīvosi?

Zēns

Tad, visa noniecinātāj, –

Tad manīm cīņa dzīve būs!

Svešais

Man pārbaudīt tik sagribējās,

Cik daudz tu cīņai ziedot spēj...

Tu pārbaudi šo izturēji.

*Jo cīnīties spēj tikai tas,
Kas atlīdzību negaida.
Jo cīņa, teicu, mūžīga:
Tas mērķis, par ko cīnīsies,
Tas būs uz īsu mirkli sniegts.
Būs tikai mirkli taisnība,
Tad netaisnībā vērtīsies
Tā atkal. Atkal jācīnās
Būs tev... Un tā bez gala vien.
Kas sev grib ērtu dzīvi sniegt,
Tam ne par citiem cīņā iet.
Tam arī, protams, jācīnās,
Bet tikai tādiem līdzekļiem,
Ka dzīvību var saglabāt.*

*Man izsāpēta pārlicība:
Nav dzīvē jānes upuris
Nevienam, – dzīve jādzīvo,
Lai tajā katrs baudu rod.
Bet kuram cīņa baudu sniedz,
Tas cilvēks tad ir īsti liels.*

Zēns

*Lūk, tevis teiktais pierāda:
Ne jāmacās man, – jācīnās.*

Svešais

*Lai šodien tiek tas aiztaupīts –
Viens it nekā tu nesniegsi,
Pat cīņu nāve pušu trauks.
Tu taču esi vēl tik jauns,
Tu labāk noderēsi rīt.
Ja tevī šāda dziņa mīt,*

*Tad cīņai nebūs izpalikt.
Ir visur dzīvē vajdzīgs prāts, –
Un arī cīņā vēlams tāds,
Un auksta asins, pacietība.
Nav vajadzīgs daudz prasmes krist,
Bet māksla – cīņu izcīnīt.
Daudz miglas kopā pulcējas,
Lai brāztu pāri negaisā,
Bet maziņš lietus mākonīts,
Kas iepeld skaidrās debesīs,
Tik noraud mazu asariņu,
Un tveice pasmejas par viņu.*

Zēns

Bet tu?

Svešais

*Pār mani guļ kāds lāsts,
Bet tas būs garš un padrūms stāsts.*

*Kā jau es iepriekš minēju,
Es biju tieši tāds kā tu.
Tik rēķins tīri persōnīgs
Man bij ar tumšo varu to,
Kas mūsu tautas ienaidnieks.
Jo man bij pāri nodarīts:
Es, būdams mazs vēl, izsūtīts
Uz tāliem tiku austrumiem,
Kur drausmīgs bada nāves spoks
Un svešas tautas nievājums
Bij manu dienu pavadons.
Un ļaunākais pats bija tas,
Ka manī spīta nebija,*

Kas palīdz turēt ciešanās.

*Kad Dzimtenē vēl atgriezos,
Es kā no transa pamodos.
Vai, neiespēdams tērēties,
Tas pamazām bij sakrājies
Un pēkšņi tiecās izlauzties,
Vai bij no dzimšanas jau dots
Man uguns, – tikai iedegos
Es pēkšņi jūtās kvēlākās
Pret savu tautu, Dzimteni, –
Starp citiem ar to izcēlos.*

*Kā viena liela krāsmata
Vēl visa zeme gruzdēja
Un, it kā vēja uzpūstas,
Vēl šur tur liesmas izlauzās.
Bet tās bij liesmas pēdējās.
Un palika vien ciešanas
Un zaudējuma asaras.
Tās manā dvēslē iezīdās
Kā smeldzsūrstoša skabarga.*

*Un visam tam vēl nāca klāt
Mans pazemojums pagātnē:
Tas žēlais, nicināmais tēls,
Kas nemācēja lepni ciest,
Tik, bikli sevī ierāvis,
Vien drebēja pret sitieniem.
Kas sevi noliegt gribēja,
Bet viņu tikai apsmēja.
Šīs dzīvnieciskās ciešanas,
Kad nu es viņas vērtēju,
Kā svelošs kauns man uzgūlās.*

*Tā man bij radies ienaidnieks,
Kam manis pieteikts tagad karš:
Par tautu man bij cīnīties,
Par sevi man bij atriebties.
Lūk, īsa, skaidra fōrmula
Man nākamdzīves pamatā.*

*Un cīnīties es gribēju.
Es pat no mājām aizbēgu,
Tos, kas vēl mežos, meklēju.
Bet izklaiņājos – neradu.
Tad cīņas plānu pārtaisīt
Es ņēmos. Sevi gatavot
Man vienīgais tik atlika
Tai kaujai, kas būs rītdienā.
Un nodevos es mācībām.*

*Bet vara it kā nojauta,
Kam gatavojos, – pārtrauca
Tā skološanos drīzumā :
Es tiku paņemts zaldātos.
Par sargu varai ienīstai
Es tagad tiku padarīts,
Un tā man būtu gadus trīs
No dzīves laukā izskaitīt.*

*Bet vai man, tvīkstot cīnīties,
Bij ļaut tā sevi sasaistīt?
Vai, būdams varas pretinieks,
Nu kļūšu viņas ierocis?
Tad cits nekas man neatlika,
Kā pāri robežai bēgt tikai.
To valsti atstāt gribēju,
Kur manīm dzīvot nepatika.*

Bet ceļā tiku sagūstīts.

*Ja varai mani padarīt
Par savu nebij ieroci,
Tad kļuvi viņas darbarīks –
Kas bija neapmierināts
Ar varu, tos tā salauza
Un tiešā verdzībā tos kļāva.*

*Tā virkne gadu pagāja
Un līdz tiem ir jaunība
Vien neauglīgā ikdienā
Un nomācošā apziņā,
Ka mana dzīve ziedota
Tiek tiem, kas mani verdzina.*

*Bet kāda bija izeja?
Daudz reižu bēgt es taisījos,
Kas vienmēr beidzās ar neko.
Ar visādiem “varbūt” un “bet”
Mēdz ļaudis dzīvē spekulēt, –
Un vienmēr viņiem cerība,
Kas tikmēr viņus dzīvina,
Līdz kapa malā noved tā.
Šis drūmais, neauglīgais laiks
Par dzīves skolu tika saukts.
Jā, laba skola gan – tik tai
Ir pati dzīve līdz gaist.*

*Man vienmēr doma bija draugs, –
Mans prāta neuzplēstais lauks
Tai bija druva auglīga.
Tur viņa čakli darbojās
Un briedināja atziņas.
Jo viņu vairāk saradās,*

*Jo laiks uz priekšu pagāja,
Bet manā sapņū dārziņā
Viss pamazām vien nokalta.*

*Jo svarīgākā atziņa,
Pie kuras vīlies nācu es,
Bij – dzīvē viss iet pašplūsmē.
Ka ļaudis – pūlis inerts vien,
Pret kuru visi sapņi šķīst;
Un ne tik sapņi, arī griba
Pret inertumu nevarīga.
Es sapņos saucu cīnīties,
Bet dzīvē, ja tos neaiztiek,
Vismīļākais ir ļaudīm miers,
Un nomācošā ikdienu
Ir viņu dzīve dabiska.
Bet, ja kāds par to vairāk slāpst,
Tas nodēvēts tiek – gaisos grābt.
Tiem tādi nepatīkami,
Jo neļauj dzīvot mierīgi.
Nīst masa atsevišķo cīņu,
Jo glēvumā tā apsūdz viņu;
Bet dažs labs, varai nododot
Tos, labumu sev iemanto.*

*Daudz tautas garā darbotāji,
Kas tautas balsti skaitījās,
Reiz slavas spozmē laistījās
Un, kuru galvas lauri vija,
Vien tukši āksti izradījās,
Vien cēlu frāžu viņātāji
Un pašlabuma meklētāji.
Kad viņiem bija atstāta
Tik viņu kailā dzīvība,
Daudz zemāk noslīdēja tie*

*Par vienkāršajiem pilsoņiem.
Bet es tos kādreiz dievināju...
Tie pazaudēja savu stāju
Un centās varai izdabāt.
Tie dēvējās par varoņiem, –
Šos tādus darot ciešanas
(bet kā tās viņi panesa?!).
Tie sapņoja par dólāriem,
Kas līdz ar brīvi nākšot tiem:
Par katru dienu aizvadītu
Šeit būšot pieci dólāri.
Un kur nu vēl tad pórtfeļi,
Kas šeit jau tika sadalīti.
Tie tautas garā čivināja,
Par cīņu taču nedomāja, –
To izcīnīs tiem “ónkulis”.
To domas tikai darbināja
Tas laiks, kad atnāks brīves rīts:
Būs nauda, kómfórts, stāvoklis
Un krietns bariņš padoto.*

*Un manī radās atziņa:
Savs krekls vistuvāk katram stāv.
Un ar šo rūgto vilšanos
Bij noslēdzies tas dzīves posms,
Kas dēvēts tiek par jaunību.
Es jaunā posmā iegāju,
Kur iepriekšējā fórmula
Man nelikās vairs pilnīga.*

*Ko cilvēks dzīvē meklēja?
Kam piedzima? Kam dzīvoja?
Tik īss tam mirklis dzīvei dots, –
Vai arī tas tad jāziedo
Ne sev, bet citam – par kaut ko,*

*Kas cilvēkprāta izgudrots
Un kas nav mūžīgs – iznīkstošs?
Tas taču būtu muļķīgi –
Šie pienākumi, likumi,
Gan nerakstīti, rakstīti,
Bet cilvēkprāta augļi tik.*

*Un tomēr sevī sajutu,
Ka ziedoties es iespētu,
Bet likumību meklēju,
Kas visiem kopā atbilstu
Pēc tieksmēm. Un es atradu:
Lai dzīvē baudu iegūtu!*

*Es tad nu arī nolēmu,
Ka dzīvē baudu meklēšu,
Tik atlikās man noskaidrot,
Kas ir tas, kas man baudu dos.
Vai mājas pavards, sieviņa
Un līksma bērnu čaloņa?
Sirds ilgojās šī siltuma,
Bet likās – tik tas vien ir maz.
Vai apburošas sievietes
Un reibulīga uzdzīve?
Tas, tiesa, stipri vilina,
Bet tomēr arī tas ir maz.
Vai kādam darbam, zinātnei
Vai kādai mākslas nozarei,
Vai talantam, ja manī dus
Tāds, savu dzīvi ziedotu?*

*Bet kamdēļ iepriekš jādomā?
Ir mūsu tieksmes mainīgas:
Kur šodien bauda rodama,
Tur rīt vairs varbūt nebūs tās.*

*Vislabāk – kurpu kaisles sauc,
Lai turpu mana būtne trauc!
Var visu dzīvē izbaudīt:
Viens darbs ja kļuvis apnicīgs,
Pret citu viņu apmainīt.
Vajg dzīvei viegli pieskarties,
Lai būtu liksmība un prieks, –
Jo dzīvība ir kustība,
Kas kustas daudz – daudz izbauda.*

*Tā meklējot es domāju
Un brīžiem it kā nolēmu,
Ka tieši tā es dzīvošu:
Kā taurenītis lidošu
No ziediņa uz ziediņu,
Kā vētra brīžiem brāzīšu,
Pēc tam “uz lauriem” dusēšu, –
Un tā pa loku riņķošu.*

*Bet cik daudz dzīvē pretrunu!
Un cik daudz arī manī to:
Jo citu brīdi sajutu,
Ka nespēs mani mierināt
Tik bezmērķīga kustība.*

*Lūk, vecu sevi tēlojos
Ar sirmiem matiem, – skatīšu
Es dzīves ceļu noieto...
Un ko es ieraudzīšu tur?
Neko – tik ceļa gabalu
It garu, salmiem kaisītu:
Tos vējš pa gaisiem iznēsā
Un ļaudis dubļos iemīda,
Un drīz nav pāri palicis
Ne zīmes, ka šeit gājis es.*

Jā, labi tas vai muļķīgi,
Bet tādi reiz ir cilvēki –
Aiz sevis kaut ko atstāt grib.
Krišs, Jānis bravūrīgi sauc:
– Man dzīve nieks – tai virsū spļaut! –
Bet, skat, – tie klintī ieskrāpē
Vai kokā iegriez K un J.

Un jautājums tad manī smeldz,
Kā sevīm pieminekli celt?
Un it nekur nav miera man –
Kad tik nav jānomirst pirms tam.

Prāts saka : vienreiz visi mirs,
Un dzīve – tā tik māns un joks...
Bet vai gan prātu klausā sirds –
Tai gribas sevi iemūžot.
Kaut tikai viena radība,
Bet kas pēc tavas līdzības, –
Jau arī piemineklis tas.
Šāds atstājums aiz sevis – mazs:
Tikvien tas iesniedz nākotnē,
Cik ilgi dzīvs, kam esi tēvs,
Varbūt vēl – kamēr vecaistēvs...
Bet tālāk tevi neminēs.
Jā, piemineklis šāds ir mazs,
Bet cik tas laika, spēka pras` –
Daudz ilgāk nekā taurenīts
Uz viena zieda spēj būt liksmis.

Bet, ja kāds lielāku grib celt,
Tam vienīgs ceļš ir jāizvēl, –
Tad galā tam varbūt, varbūt
Var mazu nemirstību gūt.

*Jā, domāt jau var šo un to,
Jo kas var domu iegrožot –
Pret to pat tirāns bezspēcīgs,
Kaut važām saistīts pārējs viss.
Bet nespēj pateikt doma to,
Kā liktens dzīvi ievēdos.*

*Ak, ko gan visu nedomāju,
Un visvisādās nokrāsās
Man nākamība domās klājās!
Bet tostarp dienas gāja, gāja,
Bij īstenībā citādāk –
No visa nebij tā nekā.*

*No dienas dienā bija darbs,
Jebkur, jebkad tik bija darbs,
Uz visiem pieciem jutekļiem,
Cik vien bij spēju uztvert tiem,
Bij virsū rīdīts: darbs, darbs, darbs.
Tas tika borēts smadzenēs
Un pasniegts cēlā devīzē:
Caur darbu cilvēks izcēlās,
Un darbam cilvēks dzīvoja,
Darbs – varonība, gods un slava,
Par darbu augstāks nekā nava!
(Tik paši vergturi nez kā
Pēc darba diez ko netiecās.)
Darbs tika uztverts sajūtās:
Tas bija nomācošs un skarbs,
Tas manas miesas sulas sūca;
Tas dega dvēselē kā brūce:
Tik vien no manis vajadzēja,
Cik manas rokas paveikt spēja, –
Es biju tikai autómāts,*

*Kas citiem ražot izdomāts,
Bet pašam tika tikai tik,
Cik degvielai bij vajadzīgs.*

*Kā skaņa darbs man sekoja
Gan tonī skarbi pavēlošā,
Gan tēvišķīgi pamācošā.
Kā burtkopa darbs rēgojās
No daždažādiem plakātiem:
Gan asinskrāsas auduma,
Gan juntapapes, papīra,
Gan dēļu sista vairoga.
Šķiet, pat to garša uztvēra –
Darbs arī žokļus kustināt.
Darbs viss, darbs katra kustība,
Darbs pakļāva, darbs uzsūca,
Darbs bij ik gaisa atómā,
Darbs bij ik miesas šūniņā,
Darbs naktīs murgos rādījās
Un mēdījās: darbs, darbs, darbs, darbs...
Darbs visu telpu aizņēma,
Aiz darba cilvēks pazuda.*

*Pār darbu izcēlās mans gars.
Kad es pie darba izgāju,
Tad mehāniski strādāju,
Bet domās biju tālu prom.
Kad es no darba atgriezos
Un miegs pirms nebūtībā kļāva,
(Miegs – tā ir īslaicīga nāve)
to laiku viss es garam ļāvos.
Un stundās tajās izjutu,
Ka dzīvoju vispilnīgāk,
Cik vien par dzīvi runāt var,
Kas vadīta tiek ikdienā.*

*Tā savu dzīvi apvērtu:
Bij sapnis esme, esme – murgs.*

*Gars meklēja, gars veidojās,
Gars auga, brieda, mainījās, –
Gars bija sapņi, idejas,
Un ilgas, dziņas, atziņas,
Un sevis pilnveidošana.*

*Kas gan ir mirklis dzīvības
Bez gala laika gājumā!
Kā zvaigznes dziest un iedegas
Pēc kāda kósma likuma,
Ij dzīvība tā turpinās
Caur piešķirto tai instinktu.
Bez tā sen viņas nebūtu
(Kas atstātu gan pēcnācējus,
Ja instinkts uz to nespiestu,
Kad paša dzīvei neredz jēgu),
Jo nava viņai sūtības,
Tā kósmiska tik parādība
(Kaut mikrōniskos apmēros).
Ja kādam tā ko nozīmē,
Tad nozīmē tik pašai sev
Un iedalās pēc nozīmes:
Var dzīve paiet liesmojot
Un var – zem pelniem izplēnot.*

*Tad nevis plēnēt, vajag degt!
Lai dzīvība ko nozīmē
Sev pašai, ne dēļ instinkta
Tai vilkties tikai garumā
Bez kāda sevīm skaistuma
Un sava gala izbailēs.
Nav nozīmes tās ilgumam,*

Bet viņas intensīvumam.

*Tač bez jebkāda spraiguma
Un bez jebkādas iepriecās
Bij manas dzīves ikdiens.
Un likās – dzīva dzīvība
Zem nedzīva smok likuma.
Tai bija vieta noteikta
Kaut kādā lietu kārtībā.*

*Tā bija manī izmaiņa.
Pirms tam man viss bij šāds vai tāds –
Vai melns vai balts, vai ļauns vai labs.
Man nebija vietas šaubīties:
Ik lietu bija novērtēt
Un noteiktu rast spriedumu.
Es divpusību nepieļāvu
Nevienai lietai, parādībai,
Ne cilvēkam, ne citam kam.*

*Man viss bij mana Dzimtene.
Man ar` par Dievu mācīja,
Bet maz tam griezu vērības, –
Man Latvija bij augstāka.
Un tā to pašu prasīja,
Kas Dieva baušļos rakstīts stāv.
Tā prasīja būt godīgam
Un apzinīgam, drosmīgam,
Kā latvietim tas piederētos.
Man Latvija bij dzīves jēga.
Es uzskatīju: latviets katrs
Dēļ viņas dzima, dzīvoja.
Tie nepiederēj` paši sev,
Bet katrs bij sīka daļiņa
No tā, kas kopā Dzimtene.*

*Bij Dzimtene liels aparāts,
Kur katrai vienai detaļai
Ir dota sava funkcija.
Tik saskaņotā darbībā
Bij jēga katrai daļiņai, –
Par sevi bija tā – nekas.*

*Kaut arī tikai daļiņai,
Bij jābūt katrai pilnīgai
Jeb, citiem vārdiem, latvietim
Kā cilvēkam un tautietim
Bij jābūt pašai pilnībai.*

*Bet viņi tādi nebija.
Vien rets bij tuvu pilnībai,
Bet pārējie... Dažs igauņis,
Dažs lietuvietis, vācietis,
Dažs gruzīns, uzbeki, ukrainis
Vai ungārs, polis, krievs un žīds
Par viņiem augstāk stāvēja
No cilvēciskā viedokļa.
Un tā, ja CILVĒKS bija tas,
Tad sveštautieša draudzība
Man kļuva vairāk saistoša
Kā dažāda latvju plukatas.*

*Tad sāku pašu cilvēku
Es cienīt, ne tā tautību.
Un domāju, cik labi būtu,
Ja visi labi cilvēki
Par atsevišķu tautu kļūtu.
Tie sadzīvotu draudzīgi,
Ar savu gara bagātību
Viens otru mūžam pilnveidotu
Un ikdienības pelēcību*

*Ar gara sauli apstarotu.
Ne priekšnieki, ne padotie,
Bet visi biedri būtu tie
(Pa īstam – ne dēļ vārda vien,
Kā tas ir šodien varas viests).
Un, ja tiem nāktos karā iet,
Tad celtos visi tie kā viens,
Un katrs otra dzīvību
Par savu vairāk sargātu.*

*Bet pārējie lai ķildojas
Pēc savas vecas ieražas,
Lai mantu rauš un gubās krauj,
Viens otru verdzībā lai kļauj;
Pret stiprākiem lai zemojas,
Pret vājākiem lai dižojas
Un tos no augšas noskata.
Kas glēvs no dzīves pieprasīt
Ir savu daļu, verdzībā
Lai smok, lai sūc to parazīts.
Lai domās tie par Dievu smeļ,
Bet vārdos kvēlas lūgšanas teic,
Lai baušļus kaļ un pārkāpj tos,
To vienmēr varēs nožēlot, –
Pret visu Dievs ir piedodošs,
Ja pātaros tam iegalvo,
Ka viņu mīl, ka viņam tic, –
Jo viņš jau ir tāds vientiesīts.
Lai katrs par sevi domājas,
Ka viņa dzīslās asinis
Rit pašas dižciltīgākās;
Ka cilvēks tas ir vērtīgāks,
Kas dzimis šaipus Aiviekstei,
Bet visi, kas ap Daugavu,
Stāv augstāk kā ap Nemunu.*

*Lai ģeķi, muļķi, idiōti
Kļūst visi lōkālpatrīoti;
Lai...
Taču tas tik sapnis viss:
Ja krietnos atsevišķi šķīrs,
Par nekrietniem tie izvirtīs
Un saslāņosies katrā ziņā, –
Jo tik pret ļauno sīvā cīņā
Labs rodas, aug un veidojas.*

*Un tā pēc manas vilšanās
Un dažām dzīves pretrunām,
Kas dzimušas bij apziņā,
Un tad, kad cilvēks kļuvis bija
Man nozīmīgāks sevī pats,
Tad man vairs miera nedeļa
Tā tirāniskā kārtība,
Kas brīvu gribu saistīja.*

*Viss gāja kādā kārtībā,
Viss likumībām pakļāvās.
Tā tas bij dabā nedzīvā,
Kur katrai saules sistēmai,
Ik atsevišķai planētai
Ir tikai sava orbīta,
Pa kuru tai ir jākustas.
Pat, ņemot mazo atōmu, –
Tur elektrōns ap kodolu
Kā muļķis jož pa orbītu.
Ne kamdēļ viņam jākustas,
Ne kas to virza, zina tas,
Bet mēģina lai apstāties
Vai sava loka izrauties, –
Tas neglābjami bojā ies.*

*Bet cilvēkdzīves kārtība
Ir taču pašu noteikta, –
Kamdēļ ir tur pats cilvēks zūd
Un dzīvs zem likumaktīm trūd?
Kam dzīve ar` tik noteikts loks,
Pa kuru viņam jāriņķo?
Kamdēļ no lietām atšķirībā
Nav kustības tam lemtas brīvas?*

Tamdēļ, ka cilvēks negrib to!
*Tam vienkāršāks šķiet noteikts loks:
Tur viss ir pierasts, pazīstams,
Tur nava galva jālauza,
Par dzīvību tur vairāk drošs,
Jo nevar iekrist akačos,
Kā pilns ir ceļš, kas nezināms.
Kaut dažs to teic – tas vilinošs,
Bet tādām, liekas, plānāks prāts,
Ko briesmas sauc un vilina.*

*Šis loks ir ietverts likumos
Un pavēlēs, un priekšrakstos:
Vai nabags kāds vai bagāts tas,
Bet katrs ir pakļauts likumam.
Un katrs ir kāda pavēlnieks,
Un katrs ir kāda apakšnieks,
Un, liekas, visa cilvēce
Ir pakāpe uz pakāpes.*

*Kas noziedzas uz savu roku,
Tas par to saņem bargu sodu,
Tam apelē pie sirdsapziņas,
Liek pelniem galvu kaisīt viņam,
Bet, viens kāds pavēli ja dod,
Tad miljōni iet slepkavot*

*Un nejūtas kā slepkavas –
Jo ne jau viņu izdomāts
Ir baismīgais šis asinsdarbs,
Bet labpatīk tā likumam.
Tā miljōns galvu pilda to,
Ko izvēmis viens smadzeņpods.*

*Tad podu šo vajg sašķaidīt!
Nē – pūlim elks ir vajadzīgs...
Tā pele nāves jausmā pīkst,
Bet iet pie odzes rīklē līst.*

*Es kārtību šo nolādēju...
Un tomēr viņas vergs tik biju:
Jo tur, kur viņas nebija,
Tur pārvērtās viss haosā;
Un, kaut pēc pilnas brīves dzinos,
Tač pašplūsmi es neatzinu.
Tā atkal pinos pretrunās.*

*Jo vairāk atklāj mūsu prāts,
Jo arvien vairāk uzzina,
Cik viņam vēl ir nezināms.
Bet skaidrs, ka visas kustības
Pa loku tikai notiekas.
Kaut kas ir jauzams pastāvīgs,
Bet allaž veidos izmainās.
Darbs, mērķaķi vērtis cilvēkā,
Vērš šodien atkal mērķaķī...
(Tas jāsaprot nav burtiski,
Bet tomēr – visai tuvu tam).*

*Kas spēka augstāka tā likts,
Ne cilvēkam to pārgrozīt.
Jo vairāk tāpēc, ka vēl viņam*

*Par kósma būtību maz ziņu:
Daudz tā, kas ir, ir izpētīts,
Bet kāds tā esmes cēlonis?
Kaut kur ir sākums – kas pirms tā?
Kā radās kaut kas no nekā?*

*Nav pierai mūris izlaužams,
Un necentos es tajā skriet,
Bet manīm smagi uzgūlās
Un nospieda kā lietuvēns,
Ka ārpus dabas likumiem
Nāk cilvēks pats ar mākslīgiem.
Vai cilvēks pietiekoši vergs
Nav, ka tam jāguļ, jāpaēd,
Ka prasības tam dabiskās
Bez iebildumiem jāpilda?
Jau pietiekoši – bet bez tām
Tam dievi, elki uzmācas,
Un vēl bez tiem kā parazitē
Tāds pats kā viņš tam uzsēst drīkst.*

*Kāpēc?
Jo, dabas vajadzību
Vergs būdams, cilvēks sadarbībā
Ar citiem sevīm līdzīgiem
Vien tikai kalpot viņām spēj.
Un dzīvnieciskiem instinktiem
Ir vara tāda milzīga
Pār cilvēku, ka viņu dēļ
Tas cilvēcību pazaudē:
Kurš ir no dabas izdevies
Par citiem dzīvnieciski pārāks,
Tas sagrābj savās rokās varu
Pār vājākiem sev līdzīgiem, –
Uz citu pūļu rēķina*

*Lai dabai meslus nomaksāt.
Lai sekmīgāk to iespētu,
Ņem dievus, elkus palīgā,
Ar likumu tos pilnvaro,
Kas paša labā izgudrots.
Un vājākie tad ļaudis kļūst
Par vergiem divkārštrīskāršiem:
Gan daba jāapmierina,
Gan dieva bauslis jāpilda,
Visvairāk taču jādod tiem,
Zem visvisādiem ieganstiem
Kas skaitās zemes varenie.
Un visi vienādi tie spiež
Par aizkavētiem nodokļiem.*

*Ja gluži izbēgt ļaunumam
Nav iespējams, tad jāpieņem
No tā ir deva mazākā.
Tad cilvēkam ir jācīnās,
Lai tik pret dabu vienīgo
Tam saistības ir jāpilda.
Lai sadarbībā kopīgā,
Kas viņam neizbēgama,
Ne priekšnieks un ne padotais
Tas būtu – tikai sabiedrotais:
Biedrs darbā kopu pildāmajā,
Draugs dzīvē kopu vadāmajā.*

*Bet vai tas maz ir iespējams,
Vai nav tik sapnis neauglīgs?
Jā, laikam sapnis vien tas tik,
Jo kā gan šodien citādāk
Vēl pastāvēt var verdzība?
Tā pastāv. Taču galvenais –
Kā verdzība šī izcēlās.*

*Div` cilvēki reiz satikās,
To starpā cīņa izcēlās,
Un viens no viņiem uzvarēja.
Otrs tam par vergu pakļāvās.
Kad viņi trešo satika,
Tad saimnieks vergam pavēlēja
Tam uzbrukt, pakļaut verdzībā.
Vergs brīvo cīņā uzvarēja,
Vergs kunga labā paverdza.
Kad ceturto tie satika,
To vergi veica divatā.
Tā nāca piektais, desmitais,
Un kungam vergi vairojās.
Kas tika kunga pasacīts,
To vergi steidzās izpildīt:
Vergs vergu grožos turēja,
Vergs vergu pēra, nokāva.
Lai darbs bij melns vai asiņains,
Lai bij pret sevi pašu tas,
Vergs visu veica, darīja.
Tā kļuva dzīves kārtība.*

*Kopš kļuva tā, lai valdītu,
Vairs spēka nevajadzēja,
Ne kādu citu pārākumu:
Var kungs būt arī idiots,
Ja vien tik likumspēku guvis
Tā vārds, tad viņa rīcībā
Ir pūļa spēks un pūļa prāts,
Ko viņš, kā grib, var izlietot.
Pret kalpiem kalpi slaktiņā
Par kungiem atdod dzīvības.
Kas atteiksies, to kaus tāpat...
Un vienīgā tik izeja,*

*Kā dzīvību var saglabāt,
Ir kunga dota devīze:
“Tu dzīvs, ja nokauts pretinieks.”*

*Vēl ir gan cita izvēle,
Kā vergs var sevīm palīdzēt
Un līdzīgus sev neslaktēt,
Un to var izteikt devīzē:
Tu dzīvs, ja nokauts izsūcējs.
Bet kā gan to var darīt tā?
Tā taču teikts nav likumā.*

*Ak, kārtība šī!
Gadījās:
Vergs dažreiz kungu nogāza,
Bet – pats par tādu uzmetās.
Un nemainījās kārtība,
Tā turpinās līdz dienai šai.*

*Vai grozīt to ir bezcerīgi?
Vai nav, kas pret to sacelšas?
Ir – maza sauja neprātīgo!
Tie pelēkajā ikdienā
Kā spoža žilba ielaužas,
Kā šļūdonis ar dārdiem trauc,
Kā viesuls visu griež un jauc,
Un posta, ceļ un sakustina,
Līdz masa viņus iznīcina:
Tā uzpērk, uzsūc, iemidzina...*

*Ja patstāvīgi būt tie spētu,
Tad citā gaismā atmirdzētu
Mūs`planēta, un kārtība
Uz tās tad būtu citāda...*

Vai arī vērstos haosā
Un uzsprāgtu – gan drīzāk tā.
Bet viņi nevar pastāvēt:
Tie grib pa telpu brīvi skriet
Un katastrofās bojā iet, –
Tie nīkst, pirms izdzen atvases,
Vai dzītas – negūst uzauzēt.

Tie der tik dzīvē **aizdaram**,
Bet neder dzīves pamatam.

To mērķis cīņai mūžīgai
Celt visus pāri ikdienai,
Bet stikla kalnā augšā kāpt
Un princesīti modināt
Ir iespējams tik pasakā,
Tač cilvēci no ikdienas
Vis nespēj atburt princis kāds.
Ja stikla kalns ir pārvarams, –
Nav tādas – pamatpretrunas:
Ja visi kļūs par neprāšiem,
Kam gan tad viņi ziedosies?
Kā labā radīt idejas
Un dzīvē īstenot tad tās?
Bet neprātīm tas imperatīvs,
Jo tik ar to viņš jūtas dzīvs.

Tas vēl nekad nav noticis
Un laikam nekad nenotiks,
Ka kūtrums, glēvums izskausts tiks
Un gara gaisma izausīs
Pār visiem – tumsa izklīdīs.
Bet, ja tas kādreiz notiktu,
Tad pastardiena būtu tā:
Jo tur, kur cīņa izbeidzas,

*Tur stingums, nāve iestājas.
Jo dzīvība ir kustība.*

*Mēs cenšamies pēc pilnības,
Mūs nepilnība sāpina,
Bet pilnība ir pabeigtums –
Viss pabeigts nekad nedrīkst būt.*

*Tā ilgos gara meklējumos
Es savas tieksmes iepazīnu
Un savas prasības, un dziņas.
Es nonācu pie atzinuma,
Ka dzīvē viss ir nosacīts
Un daudz, tik daudz kas pretrunīgs.
Un cik pats cilvēks sarežģīts!
Es arī biju daudzveidīgs
Un savos veidos pretrunīgs.
Viss manī būtu vienkāršāk,
Ja būtu saistīts darbībā,
Kas visu mani aizņemtu.
Jo, pēc kā alku būtībā,
Bij aizraujoša darbība.
Kaut pasauluzskats šaurāks daudz
Mans būtu palicis kā tagad,
Bet kāda tam bij nozīme,
Ka nu tas bija kļuvis plašāks?
Jo man pret dzīvi palika,
Kaut pamatota citādāk,
Tā pati vecā prasība...*

*Tad kāda bij šī prasība
Un kas un kāds es biju pats?
Kas bija tas, ko vēlējies
Un kā to sevī apvienot?*

*Mans dzīves mērķis **baudu gūt**
Zem **pieminekļa** alkām grūst;
Man cilvēcisko apziņu
Māc **niecinošā kārtība**,
Bet nepieļauju **haosu**;
Pats cilvēks pāri tautībai
Stāv man, un taisna iekārta
Stāv pāri **tikai** tēvijai
(Kur vieno tikai valoda,
Jo tajā runā kungs un kalps;
Vēl karogs, himna kopīga
Un dzīvo vienās robežās
Tie ietverti, – tas arī viss).*

*Un tomēr biju latvietis
Un man bij dārga Latvija.*

*No savu sliekšmju dažādības
Man nāktos jaunu fórmulu
Vilkt, kā to agrāk darīju.
Bet tagad es to atmetu.
Vai tikai vienai sliekšmei sekot
Un visas citas neievērot?
Mums sliekšmju dažādība dota,
Lai vieglāk dzīvē jēgu rodam.
Man vajadzēja darbības,
Kas atbilst manam raksturam
(Un viņam daudz kas atbilda),
Lai aizpildītu tukšumu.
Man vajadzēja spraiguma...
Jo dzīvība ir kustība.*

*Kaut saltā prātā sapratu
Šīs zemes dzīvesniecību
Un rosmju nevajadzību,*

*Tač viņām sevi atdotu
Un viņās sevi aizmirstu,
Ja dzīvē būtu taisnība.
Kaut klusībā es pasmaidītu,
Ja kāds pēc kaut kā kaisli dzītos
Un runātu par pasākuma
Tas sava milzu derīgumu.
Lai tic – es viņam neiebilstu,
Jo laimīgs tas, kas visu dzīvi
Var vadīt savā paradīzē
Un neapzināties, ka kails.*

*Tas tomēr tikai aukstais prāts,
Bet sirdij citas prasības, –
Kur bija glābiņu tai rast?
Tik darbībā, vien darbībā!
Bet šeit viss bija vienmuļš, sīks,
Kas nespēj mani piesaistīt.
Man bija tikai ikdiena
Un ārpus ikdienas mans gars.*

*Bet arī garam vajadzēja
Ar citiem sevī dalīties,
Būt vajadzīgam, derīgam
Ir ārpus sevis vēl kaut kam.
Bet arī gars bij ieslodzīts –
Tam manī plaukt un turpat nīkt.*

*Tas varai nebij vajadzīgs –
Tai vajadzīgs ir nevis gars,
Bet savu kalpināto darbs.
Gars tika varas apkarots
Kā sava veida anarhists,
Jo tur, kur gars ir sazēlis,
Tur tirāniskai varai krist.*

*Tur dzīve jaunu jēgu rod –
Tur pirmā vietā cilvēks pats,
Ne tas, kas viņa saražots.
Bet cilvēks pats, kaut apzeltīts, –
No viņa labums neatkrīt...
Un badā nomirst parazīts.*

*Bij, kam mans gars būt` noderējis,
Bet tos viņš sasniegt nevarēja.
Un miera manīm nebija –
Sev krūtīs gandrīz fiziskas
Es jutu sāpes – spieda tās,
Gars izlauzties kad gribēja.
Bij jāsasprindz man visa griba
Tad, lai no soļa neprātīga
Es spētu sevi atturēt
Un lēti dzīvi nezaudēt.*

*Es ticēju, ka Visumā
Ir noteicošā dzīvība,
Un visas lietas nedzīvās
Ir dzīvības tik kalpībā.
Un dzīve uz šīs planētas
Ir, kamēr miesās mājaja,
Šurp atnākusī dzīvība
Kaut kur no izplatījuma.
Kad mūsu miesas neder vairs,
Tā atkal projām aizlaižas
Un citā čaulā miesojas.
Un tad šī dzīvība vai gars,
Vai dvēsele (vai citādāk
Šo kaut ko arī nosaukt var –
Nav svarīgs vārds, bet jēdzienā
Un apziņā tas bija tas,
Kas matērijai pāri stāv),*

*Ja tikai sevī izpaužas
Tā un no miesas novēršas,
Ļauj pēdējai iet savvaļā,
Tad viņa neizmanto to,
Kas viņai ir šim mirklim dots.
Tai dots ar miesu saskaņā
Lai sasaistītos darbībā,
Lai viņa miesās sakņojas
Un ir tās dzinējs, vadītājs.
Jo pat` par sevi dvēsele
Ir salta, sausa, sterīla
Un inerta kā cēlgāze.
Tā – pótenciālā enerģija.
Bet, ja tā miesās iesaistās
Un saskaņojas darbībā,
Tad pāriet kinētiskajā.*

*Bet manī tā tas nebija:
Tiem manī ceļš bij katram savs.*

*Gars visu miesās iemiesots,
Bet viņš tur nosnauž dziļumos.
Tā tas ir visos dzīvniekos
Un dzīvnieciskos cilvēkos.
Ar ko no tiem es atšķīros?
Mans gars gan manī nesnauda,
Bet šķirtu dzīvi dzīvoja.
Un miesa bija tikai tam,
Lai citi viņu nolieto.
Vai tikai tamdēļ bij man dzimt?
Mist mierīgs izplatījumā
Gars varēja mans – kamdēļ viesās
Tas šaipasaulē manās miesās?
Kas lika mani kārdināt,
Lai tiektos pēc kā augstāka?*

*Kam padarīja ikdienu
Man pelēcīgo pretīgu?
Man taču tajā jādzīvo –
Kāpēc bez sāpēm nevar to?
Kāpēc es nevarēju būt
Vien vienkāršs kustīgs olbaltums?
Tad būtu viss daudz vienkāršāk:
Cik vielas nost tam noārdās,
Tik uzņemta tiek jauna klāt...
Un viss tad būtu kārtībā.
Bet tagad, būdams siltumā,
Pie pietiekošas barības,
Drīz spējot dzimtu turpināt –
Un tomēr neapmierināts.
Un manīm slāpa vēl kaut kā –
To neiespējot atrast, sāp,
Un praktiskais prāts tumšojas
Un pārvērsties grib neprātā.*

*Vai es viens pats tik biju tāds
Ar dvēslē čulājošu rētu?
Ja būtu viens, es domātu,
Ka es kāds dabas pārpratums.
Nē – tādu bija diezgan daudz
Ar “Kam es dzimis?” saindētu.
Varbūt tas bij uz laiku tik –
Tik kamēr biju ieslodzīts?
Vai ārpus ieslodzījuma
Bij ļaudis apmierināti?
Kā kurš, kam kādas prasības...
Bet tam, kas pāri instinktām
Bij pacēlies un intelekts
Kam bija attīstīts; kas sev
Pats bija sava pasaule –
Ne sērījveida ražojums,*

*Bet vienreizīga parādība
Ar savu prātu, savu gribu
Un spriedumiem, un pārlicēbu;
Kas spēj un grib pats sagremot,
Ne ņemt, kas citu atgremots;
Kam autoritātes vienīgās
Ir vesels saprāts, lōģika;
Kam sava sirdsapziņa soģis
Ir arī tur, kur pavēle
No padotajiem nostu veļ
Ik vainas, kauna apziņu;
Kam kaila veģetēšana
Liek izciest elles mocības
Un sevi just par dzīvnieku
(Un tikai šāda izjūta
Un gara mokas smeldzģgas
To atšķģra no dzģvnieka,
Jo tikai cilvģks mocģs tģ), –
Tam tģda brģvģba bij lģsts.*

*Un cilvģks pagrimst dzerģanģ
Un seklģ baudģ aizmģrstas.
Ja nespģj ienirt kaislģbģs,
Tad vģģu putģs kuļģjas,
Jebkģdai gģbai virsģ splauj
Un straumes varai sevi ļauj.
Un vģģš vairs nedzģvo, bet nģkst –
Vģģģ dzģvs un tomģr – mironis.
Ko dotu šģda brģvģba
Man? – Protams, tajģ lielģkas
Uz dzģvi bija izredzes...
Varbģt kaut kas ar` atrastos,
Kam varģtu es pieģerties,
Kaut iepriekģ domģs tģloties,
Kas bģtu tas, es nespģju.*

*Reiz grāmatā es lasīju:
Ik saprātīgam cilvēkam
Ir savā dzīvē noteikti
Viens jāizpilda pienākums –
Tam jāaplaimo **praktiski**
Kaut cilvēks viens.
Tam piekritu.
Ak, savu sirdi liktu es
Šai vienai dvēselei pie kājām,
Ja viņa laimi rastu tajā...
Bet viņa laimi neradīs,
Jo nespēj sirds tā laimi nest,
Kas krūtīs dzīvam mironim.
Un tāds, bez šaubām, būtu es,
Ja atliktu man dzīvē tik
Vienvienīgi šī dvēsele.
Par viņu vairāk vajadzēja
Man – tad tik laimi sniegt tai spēju.*

Meitene

*Bet kā gan zināt vari tu,
Kas dvēseli šo saistītu
Pie tevis? Domāju, ja tā
Ir mīlas vērtā, tad – tu pats.
Tu pats tai paliktu vienmēr –
No cilvēka var visu ņemt,
Tik pašu neatņemt nekad.*

Svešais

*Tu maldies, meitene, – to var...
Tik fiziski es būtu pats
Vien palicis un vēl mans vārds,
Bet citādāk es būtu cits,*

*Jo ne jau kailā dzīvība
Ir cilvēks pats. Ja tikai tā,
Tad visi ļaudis vienādi
Tik olbaltumu ķermeņi.*

*Es visas savas pūles vērsu,
Lai sevi pašu saglabāt;
Es zināju, – ja atkarošu
Es sevi visus līdzinošai
Līdz šablōnismam ikdienai,
Zem spiediena tās uzmācīgā,
Ja nevērtīšos dzīvniekā, –
Tad izvīrīšu, sniegšu mērķus,
Tad dvēseli es aplaimošu
Kaut vienu, ja ne vairākas.
Tad pieminekli atstāšu
Aiz sevis; baudu iegūšu;
Mans gars kā avots noderēs,
No kura daudzi varēs dzert...
Bet – ja man sevi pazaudēt,
Tad dzīvot nebija vairs vērts...*

*Vēl kamēr ieslodzījumā
Es biju, tikmēr stingmes drauds
Pār mani tieši negūlās.
Šeit es vēl biju ceļa jūtīs,
Un osta bija gabalā.
Šeit man vēl nemiers spieda krūtīs
Un jautājums: kas būs pēc tam?
Bet savā gara tālškatā
Es ostu priekšā redzēju...
Uz kartes ģeogrāfiskās
Tās ostas nav, bet nojautu:
Tai ostai vārds ir – Vilšanās.
Bez manas gribas tuvojās*

*Tā man kā kaut kas liktenīgs,
Bet pats es biju bezdarbīgs.
Ja griba nostāvē bezdarbā,
Tad viņa lēnām atmirt sāk.*

*Līdz šim es biju tāds, kāds esmu:
Mans **ES** bij izteikts pretestībā,
Mans **ES** bij pretspars varmācībai, –
Šis pretspars bij ik elpas dvesmā,
Ik kustībā, ik skatienā,
Ik vārdā, lūpām notrūkušā,
Ik klusēšanā naidīgā.
Man liekas nepatikšanas
Tas sagādāja, mocības
Un – palīdzēja izciest tās.
Es dzīvoju caur pretsparu...
Bet, ja kāds pastāvīgi sists
Tiek, tad pret sāpēm kļūst tas truls.
Es zināju: ja notrulināšos,
Ar likteni ja samierināšos,
Tad pazaudēšu savu ES.*

*Bet allažībā viss kļūst truls,
Jo tā ir sīka ellīte –
Ne lielu pārdzīvojumu
Ir tur, ne prieka aizraujoša,
Tik sīkas nepatikšanas
Un prieka brīži remdeni.
Tik tur var palikt cilvēks sveigs
Un mūžam kvēls, un mūžam jauns,
Kur viņa pārdzīvojumi
Nav sīki, neplūst ritmiski
Pār viņu, bet nāk brāzieniem –
Līdz dzīlēm viņu sadrebina;
Kur kaislības, kas satver viņu,*

*Ar karstu liesmu apsvilina;
Kur prieks ir līdzīgs reibonim.*

*Lūk, garu virkni cēloņu
Es jums jau esmu uzskaitījis,
Kas mani piespieduši bija
Uz manu soli liktenīgo.
Bet nevar visu vārdos tērpēt,
Un, gribot atrast cēloņus,
Mēs vairāk rodam ieganstus.
Bet vispār sevī sajutu:
Šai varai dzīvot nespēju.
Es varbūtību pieļāvu,
Ka iekaros tā pasauli...
Tad tas būs manīm dabisks FINIS.
(Dzīvs varbūt tikšu cauri cīņai,
Bet nekļūšu par gūstekni...
Ir cilvēki, kaut diezgan reti,
Kas nepārdzīvo sakāvi, –
Es biju viņiem piederīgs.)
Kaut šodien arī gūstā nīku,
Es izšķirošās kaujas tvīku.
Jo tikai tajā izšķirsies,
Vai dzīvot man vai bojā iet.
Man šodien bija pamiers tik,
Bet cīņas saspringts apkārt viss.
Kaut ārišķīgi bija miers,
Bet slēpti turpinājās karš.*

*Tad kāpēc tagad dzīvības
Tik dārgas bija kļuvušas?
Ja kara ņemti upuri
Bij ļaudīm gluži dabiski, –
Kam tagad nest tos baidījās?
Vai tāpēc vien, ka rīkojums*

*To darīt nebij viņiem dots?
Jā tāpēc... Bet vai vieglāku
No dzīves dara šķiršanos,
Ja pavēli uz to kāds devis?
Un kas?! Visbiežāk tie, kas nevis
Uz kauju trauc un sauc aiz sevis,
Bet tie, kas drošā vietā sēd
Un tikai citus kaujā dzen.
Tos karavīri nicina
Un karot iet aiz apziņas
Vai kādas savas prasības:
Gan dzesēt savu atriebību,
Gan izpaust savu drošsirdību,
Gan izjust dzīvi varenāk,
Gan dažā mostas slepkava.
Vai tikai tad, kad sludināts
Tiek karš, tad rodas apziņa
Vai pieminētās prasības?
Vai miera laikā viņu nav?*

*Ir – tikai cilvēks apspiež tās
Un atļauj vaļu instinktām,
Kas liek par eksistenci drebēt.
Un grūti tam bez pavēles
Šīs aklās bailes pārvarēt.*

*Lai izdarītu pašnāvību,
Kad kādam dzīves jēga zūd,
Ir jāsakopo visa griba,
Lai pārvarētu instinktu.
Tas nāves jausmā kļūst tik vājš,
Ka cīnīties top nespējīgs,
Lai pēd'jo cīņu izcīnīt
Un, sevi izpērkot, lai krist...
Pats – trīsot galvu cilpā ver –*

Un tomēr vēl uz kaut ko cer...

*Es biju dzīvot izslāpis,
Bet – dzīvot nevīs eksistēt...
Ja manīm eksistēt vien tikai,
Tad nāve labāka man šķīta, –
Tad vismaz parazīts neviens
No manis neiedzīvosies.
Tik daudz no dzīves aizsviesta
Par velti bij aiz muguras,
Un arī priekšā neredzas
Nekas – tur arī dzīves nav...
Tad velns to rāvis – nav, lai nav!
Nav taču dzīve vērtā to,
Lai tai kā ērce pieķertos –
Lai guļ kā šķīdis māla pods,
Ja nemācēja pakalpot...
Bet lai pret savu dzīvību
Par prieku kādam paceltu
Es savu roku?! – To tik nē...
Ja nebij manīm dzīves te,
Tad citur viņa jāmeklē, –
Bij pašam dzīve jāpaņem,
Ja man to negribēja dot.
Ja paliek tikai eksistence,
Tad vairāk nav ko pazaudēt, –
Tad dzīvi var tik iekarot.*

*Un tādi bijām visi mēs,
Kas bijām ieslodzījumā:
Mēs nevarējām pazaudēt
Par eksistēšanu ko vairāk –
Mēs vairāk varējām tik gūt.
Un tomēr visi nespēja
Tikt pāri baiļu instinktam*

*Par savu nieka dzīvību...
Tik daži pārvarējām to
Un pārgājām pār Rubikōnu.*

*Mums apkārt bija kauju liesmas,
Mums draudēja ik solī briesmas,
Mūs bieži māca nogurums,
Ko apmierināt nedrīkstējām –
Uz pēdām vajātājs bij mums.
Mūs bieži māca izsalkums,
Mēs dienām ilgi sniegā, vējā
Un salā māju neredzējām, –
Mūs` nams bij plašā pasaule
Un debess mūsu pajumte.
Bet totiesu mēs bijām brīvi –
Mēs šajās dienās jutām dzīvi
Kā ilgos gados neizjust
Caur vienmuļīgo ikdienu.*

*Te svešais pēkšņi aplusa
Un domīgs vērās tālumā.*

Zēns

*Tu teici – bijāt vairāki.
Kā viens tu tagad palicis?*

Svešais

*Es kaujā tiku ievainots, –
Tik nesen atveseļojos...
Tie citi tālāk aizgāja –
Varbūt jau dzīvo drošībā,
Varbūt ir kaujās krituši,
Varbūt smok kaut kur cietumos*

*Un gaida, kad tiks nošauti
Zem zemes drēgnos pagrabos...*

Zēns

*Vai viņi tevi pameta,
Kad tiki ievainots?*

Svešais

*Ak, nē!
Es tiku atstāts gādībā,
Kas bij tik pašai dziedzīga,
Cik vien spēj tāda būt...*

Zēns

Pie kā? Kas tevi dziedēja?

Svešais

*Pie palīdzīgiem cilvēkiem,
Un kopa mani meitene...
Tā mūsu, bēgļu, grupā mazā
Bij kādlaik žēlsirdīgā māsa.*

Zēns

Jums bija žēlsirdī...?

Svešais

*Jā, neilgi...
Reiz kaujas tērpos ietērpti,
Kas naidniekam bij atņemti,*

*Mēs autobusā sakāpām.
Jo tikko zināt dabūjām,
Ka pa šo ceļu pretim brauc
Mums vajātāju mašīnas,
Lai ielenkt plašā rajonā,
Kur nesen bijām manīti.
Mēs viņus pārsteigt nolēmām
Un mašīnas šīs iznīcināt,
Pirms tie būs lokā izvērtušies
Un cilpā dzīt mūs iesākuši.*

*Šai autobusā bija Viņa –
Ar māti kopā kaut kur brauca.
Es izlikos tās nepazinis,
Kaut asinis man straujāk trauca
Un tikko, tikko valdījos,
Lai reibinošā neprātā
To neslēgt savos skāvienos
Pēc ilgās neredzēšanās...*

*Šeit mani redzot, saprata
Tās manu pēkšņo pazušānu
Un ilgo nerakstīšanu, –
Un abas šausmās saplaka.
Tās māte acīm stiklainām
Sev priekšā tukši raudzījās,
Un, likās, tika pārtrūcis
Kaut kas, kas bija turējis
To saspringtu pie dzīvības.
Man iesmeldzās sirds žēlumā
Un reizē dusmas iedegās:
Uz spēles mana dzīvība
Bij – un pie tā es vainīgs pats.
Cik reižu viņa teica man,
Kad biju neapmierināts,*

*Ka dzīve mierā ritēja, –
Par varoni kļūt iespēju
Man nedodot. Lai pagaidot, –
Tā teica, mani mierinot, –
Gan arī mans laiks pienākšot.
Bet, ka es gaidot sadegu,
To viņa vērā neņēma, –
No viedokļa tās praktiskā
Man pacietības pietrūka.
Es zēnisks biju viņasprāt
Un egóists, ka dzīvību
Prom sviežot neauglīgā cīņā
Ar citu sāpēm nerēķinos,
Tos sevīm līdzī iznīcinu.
Bet viņa saprast negribēja,
Ka citiem prieku tad tik spēju
Sniegt, pats ja viņu saturēju.
Ir visam mērs – un bezgalīga
Nav arī mana izturība –
Un, ja par vēlu saturs nāks,
Lai dzīvi ievērtināt sākt –
Tad vairs tas neatdzīvinās.
Es pats tik drausmi mocījos,
Bij kauju ceļš tik gurdinošs,
Bet nebij sirdij gurstošai
Nevienā vietā atbalsta:
No pretiniekiem dvesa naidis,
No draugiem – skepse, asaras.*

*Un arī Viņa sēdēja
Tik drūma – taču pretēji
Tās mātei vaibsti saspringti
Tai bij – es viņos lasīju
Par dvēšles cīņu pārvarīgu:
Šais nedaudzajās minūtēs*

*Bij visa dzīve ietverta
Un viņai vilkta bilance.
Tur bija nosodišana
Tam, kas vairs nebij labojams...
Tās lūpas smaidā savilkās
Tik traģiskā, kas izteica:
Es pieņemu – kaut arī tā!..
Tās acis manas sastapa,
Un manas pēkšņi nodūrās
Kā Dievu ieraudzījušas –
Tik drausmi liels un liktenīgs
Bij tajās iemiesots kaut kas...
Un lūpām vārdi notrūka:
Tu mani nepazīsti vairs? –
– Ciet klus` – tu sevi... –
Runāšu!!
Es pietiekoši klusēju
Un pati sevī cīnījos –
Nu gribu zināt skaidrību:
Vai šodien vari atkārtot
Tos vārdus, ko reiz teici tu? –
Man likās, ja man noliegt viņus,
Uz pusi dzīvi saīsinu –
Tik spēka daudz tas prasīja.
Uz viņas māti paskatījos:
Kā pamirusi viņa bija...
Man lūpas skarbi savilkās
Un dobji pateicu es: – Nē! –
Sirds sastinga man izbailēs
No viņas baisās izteiksmes –
Es nobēru bez atmaņas:
– Es ņemtu tavu upuri,
Bet tavas mātes nevaru...
Tu apzinies – tu viņai viss?! –*

– *Tad... tad...kāds viņai labums būs,
Ja tik un tā es nedzīvošu?! –
Ar zibenīgu kustību
Tā pēkšņi kājās pielēca
Un pistoli man izrāva,
Pār's soļus nostu atsprāga,
Pie deniņiem to pielika...
Un viņas acīs... redzējis
Es kādreiz tiku liesmiņu –
To aprakstīt es nespēju –
Tā bij kaut kas, kas neatzīst
Neko pār sevi – savienots
Tik pārdrošs un tik izmisīgs,
Tik beziebilsmas pieprasošs...
Un tagad tā bij virsotne,
Vien kādu sniegt var liesmas spēks –
Vēl brīdis – mūžam izdzisīs...
Kaut kāda vara nospieda
Uz ceļiem mani viņas priekšā...
Kā sapnī dzirde uztvēra:
-Es tavs!.. – kaut kur no dziļas iekšas...*

*Tik apses lapas čabēja;
Pret sauli tāles virmoja;
Un cīruls augstu trallināja...*

Zēns

Kur viņa palika?

Svešais

To ievainoja... Cietumā.

Un svešais lēni piecēlās,
Caur baltiem stumbriem pavērās –
Rēns smaids tā vaibstos iegūlās...
Pār lauku zaļgandzeltēna
Tur stāvu ķēde tuvojās...

Svešais

*Nu sveiki, draugi, palieciēt! –
Un ziniet – laiks uz priekšu iet...
Ar savu mērķi apbruņoti
Tā gaitā līdzī soļojiet! –
Ir lāsts no laika atpalikt,
Bet – lāsts ir laiku apsteigt arī...*

Pār pleciem meta ieroci
Un pazuda aiz krūmu zariem.
Drīz dziļais klusums satrūka
No kliegzieniēm un šāvieniēm...
Uz brīdi atkal iestājās, –
Tad soļu troksnis pieauga...
Kā sastinguši stāvēja
Starp bērziem zēns un meitene,
Kad liķi nesa garām tiem
Ar cauri šautiēm deniņiem.

Nebrīves gadu vārsmas
(Piecdesmitie gadi)

Tundras anapests

Saule spīd nakt un dien pāri tundrklajumiem,
Bet es guļu un dzimtenes ainas
Redzu. Sirds miegā trīs : laikam sapnis tik šis...
Tiešām! Atveru acis – viss mainās.

Mani apkārt skauj žogs, un caur miglu kā spöks
Vīd būda uz vistas kājām;
Tik ne piparkūkjumts viņai pāri ir jumts,
Un ne ragana iekšā tur mājō.

Bet pa lodziņu laukā salts šaujāmstobrs raugās
Nāvi nest tiem, kas brīvības slāptu...
Vai es jau nomodā vai vēl sapņpasakā?
Gribu atmosties – atmoda glābtu...

Lai kā neticēt gribas, tomēr tā – īstenība,
Kuru skatīt man nākas vaigvaigā:
Kaut jau vēsturē dimd divdesmits gadusimts,
Homo sapiens verggaitās staigā.

Beidzamiem!

Tiek visur dziesmās cildināti pirmie,
Es, taču, gribu dziedāt beidzamiem.

Beidzamiem, kas nolaiž kaujas vėlavu!
Beidzamiem, kas atstāj kuģi grimstošu!
Beidzamā kam vietā sava dzīvība
Stāv aiz cilvēkmīlas, goda, tēvijas;
Beidzamiem, kas cerēt neatmet
Beidzamajā kaujā uzvarēt;
Beidzamiem, kurus no svešatnes
Beidzot vilciens atrauks dzimtenē –
Beidzamos sveiks līgavas un mātes sirmās –
Beidzamos un pirmos!

Vórkuta

Kalni kōnusu veidā kā kuģi stāv reidā
Un, palēnām degot tiem, dūmi
Te tikko ceļas, te mutuļiem veļas
Un aizsedz debesis drūmās.

Rit darbi spraigi – ar ogli svaigu
Skrien projām ešelōni.
Plēn dzīve bez liesmas – kā uzbeka dziesma
Skan vienmuļi, mōnōtōni.

Vai Vórkutas krastos Vórkuta rastos,
Ja ļaudīm siltākās zemēs
Nebijis briesmu sadeģt ar liesmu?..
Tad atveda šurp viņus – plēnēt.

Šurp pasaules malā un ziemeļu salā
Dzesēt karsušos prātus,
Lai šo trako vaislas ļaužu kaisles
Sniegi aizputinātu.

Un sniegi putina. Pelēka rutīna –
Dzīve tik eksistence,
Kā ziemeļublāzma pēc puteņu brāzmām
Mirdz saltā luminiscencē.

Tai marta naktī

Nakts neaizmirsīsies tā gadu klaidā.
Tai vakarā tik asiņains bij riets,
Bij garās ēnās slēpies kaut kāds bieds,
Un likās sastindzis viss kaut kā gaidās.

Un tumša, tumša nakts pār zemi klājās.
Tai naktī logos neiedegās guns,
Tik kaut kur mežonīgi iegaudojās suns,
Tad klusums baigs – pat elpa stājās...

Tad tumsu šķēla starmetēju kūļi...
Cik asaru tai naktī ceļi dzēra!
Cik sētas kļuva tukšas kā pēc mēra!
Pa zemi klīda sirotāju pūļi.

No rīta, spokus gaidot, gaiļi nedziedāja.
Tai naktī bij pat spoki paslēpušies,
No baisās parādības nobijušies,
Kas kirzas zābakos pār zemi gāja.

Šodien tikai viela

Nav vairs mūsu dienās svētās upurbirzis,
Nav vairs šodien ļaužu, kuri gariem ziedo.
Vēsā mierā skatām – maldugunis spieto:
Nevērš bijāšanā tās vairs mūsu sirdis.

Šodien bula laikā veļi virknēs garās
Neiet.

Šausmu vietās nespokojas naktīs.
Šodien viss, kas miris, satrūd tur, kur aprakts,
Un nekas no kapa neizkāpj vairs ārā.

Arī dvēselei pie netrūdošiem kauliem
Būtu jāpaliek, jo kurp tai lidot citur?
Šodien paradīze, elle – zemes virsū,
Un aiz tā nekas vairs: miris – viss ir cauri.

Šodien gars ir noliegts – viss ir tikai viela, –
Un, kad miesas sairst, tad ir velti cerēt...
Varbūt kaut kas mist var kaut kur zvaigžņu sfērās,
Taču šeit vīrs zemes gariem nava vietas.

Blakus galvaskausam, kurā tārpi lodā,
Blakus izlodzītam puspuvušam krustam
Virmo kairas elsas, draiski krūmiņš kustas:
Trūdējušā vietā – ķermenis jauns rodas.

Caur Prókrusta gultu

Cerības pātagas dzīti
Smagi un gurdeni virzās
Vatētos kamzoļos, kirzā
Ļaudis uz paradīzi.

Garajiem kamiešos kūkums,
Zemie ar sastieptām dzīslām...
Krunkas šīm mūmijām tizlām
Pirmslaika vagojis trūkums.

Šausmās es skatu šo pulku –
Kropļots viens otram tur līdzīgs...
Ceļš tiem uz paradīzi
Iet – caur Prókrusta gultu.

Maģistrāle

Skrien pa savu dzelzu taku,
Skrien kā traks;
Rēcot, spleļaujot tumsā gunis,
Šņāko, dun:
u-ū!

Ja tu ar šo ceļu gāji –
Malā stāj!
Viņam dzīvībiņa tava
Šķerslis nav.

Viņš pār tūkstošiem – ne vienu
Pāri skrien...
Un pa pēdām tam uz mērķi
Kraukļi ķērc...
U-ū-ū-u!

Svilpiens īss. Rēciens spalgs. Gaisā izšaujas tvaiks.
Dzelzu sakabes sastiepjas, nočīkst.
Gan ar paunām, gan bez drūzmā slīd pūlis raibs,
Rokas atvadām paceļas, noslīgst.

Lai kā meklētu skats, nav nekas neparasts:
Ļaudis skudrām līdzīgi rosās –
Gan tiem rūpes, gan prieks, bet nekā neatrast,
Kas šai vietā lai dvēseli plosa.

Un neplosa arī – jo apkārt sev redzi
Ar lepnumu prógresu raugām
Šai vietā, ko nesen vēl mūžmežs bij sedzis,
Nu raktuvju pilsētas augam.

Izretē taiga – tur klajumi rodas,
Un arī tundrklajus celtnes sāk segt;
Vairāk un vairāk nu ļaudis šurp dodas,
Tālāk un tālāk liek tuksnesim bēgt.

Un lepnā saikne, kas caur taigu, tundru vijas,
Tā maģistrāle ir, kas uztur rosību.
Un skan kā iedvesmības pilna melōdija
Tiem, kas pa ceļu trauc šo, rumaka:

u-ū!

Tikai tam, kas liecinieks ir bijis,
Kā šeit tuksnesī šis zēlums gūts,
Tam kā vāts šis ceļš ir sirdī neaizdzijis,
Tam ne prieks par to, bet drausmi sūrst.

Tam pa novakara krēslu vilcienā šai braucam
Pagātnīgās ainās atdzimst apkārt viss:
Rumakrēcienā tas sadzird izmisumā saucam,
Tundras lāmās rāva kaist kā asinis.

Rasa zālē vaļņa malā vilgst kā nāves sviedri,
Un pats garais valnis liekas vienīgs kaps,
Mīglas blāksnas – veļi, aizgājušie biedri,
Un zem gulšņiem liekas – kauli grab.

U- ū-ū- u...

Tad tu zini...

Savu dvēseli par amuletu sūtu
Prom pie tevis, mīļlais, svešumā,
Lai tu allaž manu esmi jūti
Brīdī smagā sevīm tuvumā.

Ja tu dzirdi cauri skarbām skaņām:
Debess zilgmē mazs putns vītero,
Tad tu zini – tā ir dziesma mana,
Ko es dziedu, tevi sveicinot.

Ja tu dzeri slāpis vēsu rasu,
Kad tev apkārt rāva, smacīgs tvaiks,
Tad tu zini – tās ir manas as' ras –
Skopas, rūgtas karstos vaigos kaist.

Ja tu jūti laukā liegu vēsmu,
Kas ap tevi lapās zuzinā,
Tad tu zini – tā ir mana dvesma,
Kas pār lūpām izplūst nopūtās.

Ja tu atriebēja āvu vēzi –
Nāvīgs ienaidnieks tev priekšā ļimst,
Tad tu zini – tas mans naids, ko nesi
Savā sirdī, kas tai neļauj rimt.

Kad pēc tumšas nakts caur debess dzīlēm
Rīti staru zeltā uzblāzmo,
Tad tu zini – tā ir mana mīla,
Kas caur tāli tevi apstaro.

Lai tu nepazīsti kaujā bailes,
Kad tu stāsi pretim naidniekam –
Lai es lepna sniegtu savu daili,
Mīļlais, tavas drosmes vaiņagam.

Tu, kas zaļoji...

Tu, kas zaļoji, nu sacirsts gabalos, –
Vēl tu dedzi, salu, tumsu atgaidot,
Bet zem liesmām balti pelni balo...

Tu, kas dvēselē tik smagi ievainots,
Laimīgs vēl, ka spēj ko citam dot,
Sevī pārdegušā tvanu neizdalot.

Velti...

Veltījums meitenei, kas, uzkāpusi augstā eglē,
vēroja ceļu, gaidot iespējamo tēva atgriešanos mājā.

Velti augstu eglē uzziedēja
Zieds par visiem ziediem brīnišķāks,
Velti acis tāles pārmeklēja –
Tas, ko gaidi, tas vairs neatnāks.

Pašķirieties, sirmās egles zari,
Slejies augstāk pāri klajumam,
Slejies, egle, lai es redzēt varu
Laukiem, mežiem pāri tālumā!

Kurp jūs lokatiesi, ceļu līknes?
Kad jūs tēti mājup vedīsiet? –
Velti gaidi... Zaigo varavīksne –
Tur pa viņu tētis augšup iet.

Viņa dzīve bij tās apmirdzēta,
Bij tās zaiga viņa zobenā, –
Viņš pret pārspēku par brīvi svēto
Cīnījās... Un mira svešumā.

Spožas sveķu lāses iemirdzējās,
Smagu elsu egle nopūtās,
Kad pār mazās vaigiem noritēja
Karstas, kristāldzidras asaras.

Drūmi iešalkojās eglē vēji,
Zemu, zemu līka sirmais zars –
Tādu smagu nastu neturējis
Kā šīs mazās dvēšles sāpju svars.

Audzi liela, mazā meitenīte!
Ja tev sirds pēc tēva ilgojas:
Skaties – spoža laistās varavīksne –
Tēvs no tās uz tevi lūkojas.

Velti augstu eglē uzziedēja
Zieds par visiem ziediem brīnišķāks...
Gads pēc gada mīsies laika skrejā –
Tas, ko gaidi, tas vairs neatnāks.

Pretstati

Tas novērtē daudz augstāk dzīvi,
Kas nāvei lūkojies ir acīs;
Un pilnīgāk tas izjūt brīvi,
Cik skaista tā, kas jūgā smacis.

Tas nezina, dzimtene cik dārga,
Kas nav tās tvīcis svešumā;
Var izjust tik pēc ziemas bargas,
Cik jauki dzīvot vasarā.

Vai cienīt patiesību māc
Tā īsti, kas nav ticis vilts?
Jā, daudz ko novērtēt tik sāk,
Kad jau uz to ir grūvis tilts.

Tam ūdens tik H₂O,
Kam upe klāt un nedraud izžūt,
Bet tuksnešainos klajumos
Ir ūdens lāse – būt vai nebūt.

Cik mīļa māja, kad pēc tāla
Tu ceļa tajā atgriezies!
Ak – tādu pretstatu bez gala –
Pat Dievs bez velniem nebūs dievs.

Tārps

Tu visam zaļam saknes grauz,
Kas augšup tiecas, viss lai vīst, –
Tu jaunību un sauli nīsti,
Tev citu cēlas tieksmes skauž.

Jo pats tu tārps – pa zemi locies
Un visu krāšņumā kas plaukst,
Tu gribētu sev līdzī raut
Zem zemes trūdās, kur pats rocies.

Bet veltīgs ir tavs ļaunais darbs,
Jo zaļas audzes staltā stājā
Pret sauli sniegs. Pie viņu kājām
Tu locīsies. Tu – tikai tārps.

Tad ceru – piedos man

Es sevi nevaiņagoju pats – nē.
Un, stādot augstāk nekā puteklīti Visumā
Un sevim iestāstīdams, ka no atmiņām
Uzreizi mani nespēs nāve dzēst,
Es cenšos tikai sevi mierināt.

Nav baiļu mirt, bet bailes izgaist
Ar nāves mirkli it kā nebijušam.
Kāpēc? Ar nāvi taču izzudušas
Būs tvīksme, ilgas, nemiers uzmācīgais –
Viss būs vienalga trūdu sauļai klusai.

Tikpat vienalga būs kā kauliem tiem,
Kas tundrā, sekli rakti, uzvandīti
Nu zaļi rēgojas no dubļiem izmīcītiem.
Drīz bieza kārtā šķembakmens tiem pāri pārklāsies
Un virsū saliekamie namiņi tur sliesies glīti.

Virš tundras pilsētas šīs pamatlicējiem
Drīz dzīvos ļaudis, smies un nezinās,
Kas šeit zem viņiem zemē atdusas.
Un, ja ar` zinās, maz būs bēdas tiem.
Pat mani galvaskauss pie kājām dziļi nespēj mākt.

Vaigs, tiesa, man gan drūmāk apmācas,
Un domas gurst un paliek bālas,
Un pats es apātisks un vēss kā Urālkalnu gāles,
Un izrīst manī nāves pārdomas.
Bet kauli šie man šķiet kā pagātne – tik tāla, tāla...

Un tomēr tas nav sen – vien nepilns desmits gadu...
Ar viņiem sevi tagad salīdzinu:
Bez žēlastības nāve pļāva viņus –
Man savu vaigu viņa neparāda,
Kaut vienmēr gatava uz lielu pļauju – zinu.

Tik tas, kas dzīvs, aiz nāves dzīvot vēlas,
Bet nāve dzēš ir šādu vēlēšanos.
Tad ceru – piedos man, ka sapņos savos
Es sevi varbūt pārāk augstu cēlis –
Es smeļos darbam spēku sapņos tajos.

Slava!

Šķīstam, apskaidrotam debesīs
Būt nav paraugs, vaiņagojams lauriem, –
Dzīves zaķim skaidram iziet cauri
Tumsā brienot, līdz ienest sauli –
Tāda galvu ōreōlam vīt.

Vairāk nekā dievs tāds slavu pelna, –
Dievs ir stiprs – to ļaunums nespēj mākt.
Vājais cilvēks, būdams dieva varā,
Dieva varā atļauts velniem kārdināt, –
Ja viņš tad spēj apskaidrībā starot,
Ņēmis likteni no dieva rokās savās,
Veicis velnus, –
Slava tad tev, cilvēk, slava, slava!

Spītēt!

Kā jaunību bez žēlas pārklāj rūsa!
Šī dzīve – ne tā sapņus taupa,
Ne dvēseli – tā vēršas raupja...

Un padomāt – kā kaut kur kūšā
Tik pilna dzīve – visu dod...
Tur ļaudis dzīvei mērķi rod...

Un pajautāt – par ko šāds lāsts?
Par ko man liegts ir sapņus pildīt?
Kamdēļ tik citus mīla silda?

Bet man ir liegts kaut vienīgs glāsts...
Man ņirgties, sarus celt un šņākt –
Vien skat, var kaut kur sitiens nākt.

Es arī gribētu būt laimīgs!
Bet tagad, cīnoties ar kaunu,
„Vienalga!” mans grib kaisīt ļaunu...

Un nejautāt, vai kāds ir vainīgs
Vai nevainīgs – tik visiem spītēt!
It kā no tā var sūrme mitēt...

Nāk jauna paaudze

Jau pietiekoši asins lācis
Ir jūsu utōpiskais murgs, –
Pret gaismu brīva doma spurgs
Un atvērs aizmiglotās acis.

Jums, nelgām, pielūgt Kapitālu,
Kas izceļ jūs kā dievu velni, –
Ne tas jums drauds – jums virst būs pelnos,
Kad Domu cels uz pjeDESTāla.

Jums nāve neiegrožots prāts
No priekšrakstiem un dōgmas brīvs.
Pār zemi jaunu strāvu plīvs –
Nāk jauna paaudze, kas domāt sāk.

Tuksneša puķe

Un ja nu nebūtu ciešanu?
Ja dzīves tik ilgoto saturu,
Ko pašreiz meklēju – neredzu,
Es vienkārši paņemt varētu –
Vai es tam piešķirtu vērtību?

Sīksolīšiem ejot uz pilnību,
Es savu ikdienu skaistinu...
Es auļot uz viņu gribētu –
Un sāpina mani, ka nevaru.

Es gribētu atziņas smelt un smelt,
Šķiet, mūžam man nebūtu gana...
Jo šodien tik grūti man
Ir iegūt gaismas veltes,
Bet iegūstot – tā ir bauda
No katra kaut sīka grauda...

Vai es to gūtu no gudrības,
Kas smadzenēs blīvētos auksta
Kā kaudze saltspīdoša zelta?

Bet dienu gargarajā virknējumā,
No tukšuma nāk kas un tukšas prom gaist,
Ikkatra iegūtā atziņa
Šķiet puķe, kas tuksneša kailumā plaukst.

Tu – mana zvaigzne

Caur meteōru miriādēm,
Kas spožāk – blāvāk manīm plaiksna,
Te sveļ, te dziest, tik tu vien rādi
Man gaismu mūžīgu, tu – mana zvaigzne.

Tu mana zvaigzne nedziestoša!
Un kaut starp mums guļ plata plaisma,
Pie manis atplūst tava gaisma
Caur plašo telpu aizsniedzoša.

Man tava gaisma sirdī deg,
No tavas gaismas ēnas bēg,
No tavas gaismas gaišs top brīdis –
Spīdi!

Jau ziedi birst...

Es nebaidos būt tevis atstumts,
Bet sāp man palikt nesaprastam
Un mīlas priekam neizjustam
Līdz galam – jo mūs šķīra tālums.

Bet sirdi izraut sev no krūtīm
Nav spēju man no dabas dots, –
Un mīlu, ko tā izstaro,
Tev aiznest varu dot tik sūtnim.

Bet sūtnis – tā nav pati sirds;
Uz fótō – tās nav dzīvas acis...
Un mīlas pumpurs, ziedēt sācis
Tik nesen vēl, jau taisās irt.

Jau ziedi birst, jau mīla irst,
Un, tikko šķilta, dzisa dzirksts;
Jau vakars tumst, un sirds man skumst, –
Bij pavasars – nu rudens drūmst.

Ne tamdēļ...

Ne tamdēļ pasaulē es esmu dzimis,
Lai ziedot sevi utōpiskam elkam
Un vienā balsī līdzī kliegt tiem nelgām,
Ar viņa pielūgsmi kas slimi.

No dōgmas cilvēks brīvs – mans ideāls.
Par to dzīvs nepārstāšu cīnīties:
Es saukšu tuksnesī, līdz smiltis atsauksies, –
Šo mērķi sniegšu reiz, lai cik tas tāls.

Būt brīvam, cilvēcei es gribu dzīvot –
Caur mērķi šo es stiprs savā garā.
Tik izdzēst manu dzīvību ir Elka varā, –
Gars brīvs un nesalauzts aiz nāves dzīvos.

Dvēseles ilgas

Dvēseles ilgas
Kā vējliektas smilgas
Dzīves vēju skārienā trīs...

Pa vējam liecas...
Kurp viņas tiecas?
Vai gaida – vēji tās aiznesīs

Tālēs zilgās
Pēc skrējiena ilga?
Ko gan viņas tur atradīs?

Īstenībā
Cilvēka griba
Vai viņas kādreiz pārvērtīs?

Vai arī dzisušas
Zieda kā vītuša
Ziedlapas vēji izkaisīs?

Kā domas šaudās

Gan domās augstu gaisos ceļos,
Gan dziļi bezdibeņos grimstu;
Gan šķiet – es dzīvs jau pieņemts veļos,
Gan liekas man – es tikko dzimstu.

Kā domas šaudās, ceļu meklē,
Kā staipekņi tie vijas, mudžinās:
Te laismo paradīze man, te versmo pekle,
Te liekas – ģēnijs esmu, te – nekas.

To meklēt!

Bērns ceļ rotaļnamu smiltīs, –
Sabrūk tas – nekas;
Jauneklis ceļ gaisa pilis, –
Grūst tās – vilšanās.

Pieaudzis kad cilvēks – rada:
 Pólitikas, partijas,
 Sektas, dógmas, ticības,
Mācības no slima prāta...

Ļaudīm uzspiež tās caur asinīm,
Un tās gāzt var tik caur asinīm.

Viss, kas celts neīsts, tam grūt –
Lōģikai, sirdsapziņai un saprātam,
Priekšteču pieredzei, atziņām sakrātām
Dzīves mērauklai būt.

Mērķis mums nebūtu lai
Sarežģīt dzīvi par krustvārdu mīklu, –
Vēl taču daba un Visums ir mīkla,
Kura jāatklāj.
 To meklēt!

Nospiestība

Kā miglains rīts tā tevi smacē
Un drūms viss kļuvis tavās acīs.

Un viss tik bāls, un doma stingst,
Un viss tik tukšs – pat ausīs džinkst.

Tev kaut kā trūkst – to nerodi,
Jo, kā tev trūkst, – pats nezini.

Tev spēka nav pat vēlēties
Pēc kaut kā. Tikai aizmirsties...

Tik aizmirsties! Un mirkli šo,
Kaut smagi, vajag pārdzīvot.

„Nekas nav mūžīgs!” – atziņa,
Kas katrā priekā iezogas

Kā ēna, kaut vismazākā, –
Lai šoreiz tevi spēcina!

Uzšļākt!

Te dzīvotgribas viļņa krēpēs
Es jūtos spēkā kūšājam,
Te nomāktības aizā slēpjos
Tik zemu nospiests – līdz nekam.

Es pateicīgs par ik to dienu,
Kad možums uzmet augstu vilni, –
Ar jūras klaidu elpā vienā
Tad saplūst dziņas nemierpilnas.

Jo vilnis augsts, jo dziļa plaisma
No viļņa nākošā to šķir, –
Es neskumstu, ka dzīvē paisums
Ir ne vienmēr, – viņš tomēr ir.

Ir labāk uzšļākt, izšķīst šļakstos,
Tad atkal dziļā plaismā nirt, –
Uz dzīves jūras otru krastu
Ne ņirbu vilnīšos vien irt!

Neuztraucies!

Aizraušanās vieglām uzvarām,
Viegli gūto augļu nodevīgais saldums
Nogrūst var tik tevi bezdibenī,
Kuram garām it kā spārnots nesies
Pirmās slavas aizmiglotām acīm.

Jo

liels mērķis ir kā augsta klints,
Uz kuras galotni ved kraujas takas.
Un, jo vairāk akmens šķautnes tevi graizīs,
Jo caur kalnu ērkšķiem grūtāk būs tev plēsties,
Jo tu izturīgāks, uzmanīgāks kļūsi.
Mazas brūces, ceļā gūtas, nav nekas,
Tās tik piesardzību tevī raisīs,
Pasargās no bojāejas, kas visapkārt
Tevim nodevīgi glūn.

Un tāpēc

Neuztraucies, ja tev augšupgaitā
Gadās paslīdēt ir atpakaļ,
Ja tu dažreiz aizkūsis un vīlies
Un ja dažreiz sirds tev asiņo.
Katra neveiksme tev pietuvina
Uzvaru.

Brīnumzieds

Uz drupām puķēm augt nav vietas –
Vai akmens dražās saknes saistīt?
Nav augsnē ūdens, nelīst lietus, –
Kur veldzi gūt, ar ko tās laistīt?

Es asaras kaut savas dotu,
Bet neizraudātas tās gaist, –
Man puķes nevar būt par rotu,
Tām manī nav kur saknes laist.

Un kaut es mīlu puķes skaistas,
Es nevēlu tām bojā iet, –
Tās mani kairina un saista,
Bet lai tās dzīvo sev un zied.

Un tomēr ilgās apkārt veros:
Varbūt kaut kur aug brīnumzieds,
Kas smaržotu, kaut žulti dzerot,
Un spētu mani dzīvei griezt.

Jūs nedrīkst kārdināt

Jūs sakāties – jūs stipri pārliecībā savā,
Ka jūsu cīņas mērķis – taisnība
Un jauna, pilnīgāka kārtība, –
Uz zemes paradīzes sliekšņa stāvat.

Tad kāpēc gan jūs nedrīkst kārdināt?
Kāpēc tik neciešams jums katrs iebildums?
Kāpēc ik domu, izteiktu pret jums,
Ar izmisīgu nežēlību apspiežat?

Stiprs tikai tas, kas iztur kārdināts.
Bet kārdināt var tas, kas kuram ļauns.
Cik milzīgs tad pret cilvēci ir jūsu kauns,
Ja saprāts veselais jūs nedrīkst kārdināt!

Vest un raidīt

Lai cik nospiests, nenozīmīgs, pelēks,
Lai cik pazemīga verga valkā tērpts,
Lai cik noniecināts, tomēr slēpts
Verga dvēseles dzīlēs – Cilvēks.

Lai cik smagā jūgā jūgts,
Lai vai liekas – viņš var tikai lūgt, –
Tomēr dziļi viņā nemiers rūgst, –
Veicinot to – važas trūks.

Un, kad viņa verga čaula plaisās,
Cilvēcisku lepnumu viņš raisīs.
Tikai viņu cīņā – vest un raidīt, –
Citādāk viņš brīvi mūžam – gaidīs.

Jūtu bālam mūsu sapni skaisto –
Mūsu sapņu kalnus migla tin,
Mūsu sapņu minaretā muedzins
Plok kā ēna, rīta ausmā gaistot...

Muedzins – tas bija sapnis mūsu,
Mūsu sirdis bija ticīgie...
Kaut kur kalnā rožu krūms vēl zied
Sārtumā...

Bet – sāta arī rūsa...

Plaiksna

Uzliesmojums, spalgs pārkoņdārds,
Un tad tik tumšs kā vēl nekad,
Un tad tik kluss kā vēl nekad, –
Tik stipri dižās žilbas skarts ir mirklis šis.
Kaut pagājis
Jau brīdis labs, kopš bija grāviens,
Un spilgtā plaiksna bij tik īsa,
Vēl tevī raisās dīvas trīsas,
No mulsā stinguma kad tevi iztrauc
Un mirklī pārtrūkušā atkal atsauc
Vēsa lietus lāse, vēja rāviens.

Tiem ūdeņiem līdzī

Tiem ūdeņiem līdzī, ko Daugava veļ
Un pārējās pasaules upes –
Tiem līdzī ir dzīve pamazām kvēļ
Nemierā, priekos un rūpēs.

Tiem ūdeņiem līdzī, uz jūru kas plūst
Un zemi un dzīvību veldzē, –
Tiem līdzī skrien jaunības gadi, un zūd
Tvīksmīgās ilgas un smeldze.

Tiem ūdeņiem līdzī, kas putojot krāc
Pār krācēm un akmeņu strēķiem –
Tiem ūdeņiem līdzī mans briedums nāk,
Kļūst skaidrāks un cietāks mans mērķis.

Ar ūdeņiem, jūra ko sevī steidz skaut,
Briest spēks man pret naidnieku vērsties, –
Ik vilnis – es stiprāks tā šķēršļus graut,
Ik vilnis – es lielāks tam šķērslis.

Laime ir zināt...

Ja lasu vai dzirdu par cilvēkiem skaistiem,
Kaut būt
Man pašam tik tumsā un skumjās, – tad gaist tās
Un zūd.

Caur gadsimtiem, nāvi vai tālēm no viņiem
Es šķirts,
Man nesatikt viņus, bet laime ir zināt:
Tie ir!

Un prieks mani apskauj caur domu – ikviens viņi būtu
Man draugs;
Uz cīņu par skaistāku dzīvi un cilvēci, jūtu,
Tie sauc.

Lai vēlamies!

Paruna: „Kas daudz vēlas, neko neiegūst”.

Jā, ne visu, vēlamies ko, gūstam,
Kādi gribam būt, ne vienmēr kļūstam;
Daudz mums sapņu piļu savu jāredz grūstam,
Ne pēc mūsu vēlmes dzīves straumi plūstam.
Ne pēc mūsu vēlmes jāredz dzīvi kūstam,
Avotu, kas kādreiz veldzes pilns bij, žūstam;
Un kā vieglām pūkām, skarba vēja pūstām,
Tā mums jātuvojas bieži savam krustam, –
Kaisli gribot dzīvot, nāves pļauti, lūstam.

Bet lai vēlamies, daudz vēlamies, kaut zinām,
Ka to visu sasniegt nebūs lemts,
Daudz kas paliks dzīvē nepaveikts:
Daudz kas aizsākts paliks nepabeigts,
Iecerēti darbi paliks neizskarti,
Un daudz lauku paliks neuzarti;
Daudz uz lūpām paliks nepateikts,
Daudzām uzvarām tik sapņos vien mūs sveiks;
Daudz no tā mums paliks liegts,
Ko mēs vēlētos, lai būtu dzīves sniegts;
Ne jau visu spēsim mēs no dzīves ņemt –
Mierinājumu rast visām savām dziņām.

Bet lai vēlamies, lai vēlamies jo vairāk!
Visu to, ko sasniegt cenšamies,
To vispirms mēs dziņās vēlamies.
Un, jo vēlamies mēs sasniegt vairāk,
Jo mēs dzīvē darbojamies spraigāk;
Un, jo spraigāk cilvēks darbojas,
Jo viņš jūtas tiešām dzīvojam.

„Kas daudz vēlas, neko neiegūst” –
Teiciens šis lai mums no ceļa zūd!
Jo tas izdomāts ir attaisnot
Tos, kas neko negrib dzīvei dot,
Kuri dienas cenšas vadīt dīkas
Bieži mirkļa iegribās vien sīkās.
Tas, kurš vēlas daudz, tas gūst kaut ko,
Bet, kurš vēlas maz, – neko.

Vēstule dzejā

Mans dzimtenes draugs, Jūs tik pēkšņi un kvēli
Kā zibens, kā meteōrs ikdienas tumsu,
Ap mani no dienas uz dienu kas biežē,
Ko gars mans ar grūtībām izmisīgs kliecē,
Ar plaiksnošu žilbu kā rītausma šķēlāt
Un līdzjūtā gribējāt priecēt, ja skumstu...

Uz dzīvi jau visai es piesardzīgs raugos.
Es negribu skaistuma esību noliegt,
Ja pats viņu nespēju izbaudīt šodien.
Bet nejaušam paziņam nekļūt man draugos,
Jo sen jau aiz muguras laiki man tie,
Kad gribēju visus es mīlēt un siet
Pie sirds sev – kā bērns, kas mīl puķīti katru,
Līdz sadzeļ tā plūtkāros pirksteļus nātres.

Ir labi, ja apkārt ir laime un prieks,
Jo esmu tad spējīgs ir draugiem to sniegt.
Ir tīkami siltumu izstarot,
Ap mani kas apkārt, tos sasildot.
Cik grūti ir ņemt, tik tīkami dot...
Tais brīžos ir labi, pat nezinot,
Vai draugus pie manis sien tas, kas ap mani,
Vai tas, kas ir manī.

Bet brīžos, ko liktenis pārbaudot sūta,
Kad sirdij tik smagi un grūti, –
Šķiet, kamols ar miesīgām sāpēm milst krūtīs,
Kad kūšājošs spēks velti izpausmes tiecas,
Kā ārprātīgs mētājos, nerodot vietas.
Kad tumsā kā vienīgais gaismas stars
Mans nerimstošs gars,
Kas, neredzot dzīvi, to nākotnē jauž

Un, tukšumu aizpildot, šodien to auž
Par šķidrautu, mani kas apkļauj tik dzidrs,
No pelēkās ikdienas šķir.
Un, atrauts no pasaules, atrauts no dzīves,
Es dzīvoju gara dzīvi...

Kaut pants mans Jums neliksies pievilcīgs pārāk,
Jo nespēju šodien ar idejām starot, –
Šis ikdienas stāsts – vārsmas smagas un garas,
Un doma kā laiva, ko nevalda stūre,
Tiek mētāta viņnos un vējā pa jūru,
Kad laivinieks tajā guļ nespēkā guris...
Bet, nespējot vārsmas rast labākas,
Lai sveic, kādas ir tās, Jūs – nekā nekas.

Lūk, apkart man diendienā redzētas sejas...
Kā retums ir barakā pašlaik tik kluss, –
Viens vēstuli raksta, cits grāmatu lasa,
Tur tālāk kāds pāritis iegrimis šahā;
Tur tēju dzer, pogu šuj, nomidzī dus,
Vēl cits vaļā acīm guļ, raugoties griestos,
Bet ilgpilns tā skatiens, šķiet, cauri tiem spiestos, –
Kur domās viņš klaiņo pašlaik, kas lai zin,
Tik mirkli šo šaidzīvei nepieder viņš...

Jau zīmulim manam ar` nograužlāts gals...
Jau maijs ir pie beigām, jau tuvu ir jūnijs,
Bet brīžiem vēl sniegs pārslo, izkūstot dubļos,
Un netīkams drēgnums – ne silts ir, ne salts.
Ar dzelganu kūlu un kailajiem krūmiem,
Cik tālu sniedz skats, plešas tundra tik drūmi,
Kas pārvāzta milzīgu pelēku kublu.

Ir ciniski varbūt tā debesis attēlot,
Taču tās nava, kas spējīgas apgarot,
Kuru bezdibens zilgme, šķiet, sauc
Pacelties garam un plašumā traukt.
Debesis šīs, liekas, sagāzties draud,
Zemāk un zemāk, šķiet, mākoņi slīgst, –
Dvēsele pastardiennojautā trīs:
Lūk, lūk, sagrūs un saspiedīs,
Pazudīs tumsā un haosā viss...

...Arī mans stāstījums izsīcis.

Rindā stāvi –

Ļaužu, ļaužu – jūra pilsētā,
Kurp vien ej, tev nākas rindā stāt –
Pieņemšanā, piestātnē, ikkatrā veikalā...
Un tu brīžam šķendējies un sarkastiski smeji,
Ka tu pusi dzīves rindā nostāvējies.

Tu uz sabiedriskām kāpnēm,
Kuru galā – augšā
tavas ambīcijas sapnis blāv,
Visu savu dzīvi rindā stāvi.

Sirds zemes saitēs

Pie taviem vārtiem, sirds, kāds viegli piekļauvēja,
Tu gāji vērt un domāji – kāds ceļinieks,
Kas, vientuļš ceļu gājis dzīves vējos,
Nu cer, ka viņam pajumti šeit sniegs.

Tu nesteidzoties vēri... maldījies:
Bij klauvējusi kómēta – un bij jau gabalā, –
Gar vārtiem ugunīgā aste vēl tik nostiepās...
Tu gribēji to sagūstīt – tik apdedzinājies.

Kaut viņas nolūks bija sasildīt,
Taču to nevarēja ieslēgt pavardā,
Lai tikai šaurā cellē gaismo tā,
Kas vēlas aptvert mīlā visu pasauli.

Tev, sirds, šī liesma sniedza sāpes...
Vai ēteriskam negrožota uguns kaitē?
Tu pārāk saistīta, sirds, zemes saitēm,
Tu jūties piekrāpta, bet pati sevi krāpi.

Tu jūti siltuma un gaismas slāpes,
Bet tomēr tevi baida ugunsgrēks,
Jo zemes valodā tas saucas – grēks...
Ak, kādas, tevi sāpinot, jūt pati liesma sāpes!

Tik ne šodien

Tik ne šodien, tik ne šodien gaust,
Skatoties uz visa dzimtā graustu;
Tik ne šodien skumt un vaimanāt,
Rūgtā biķerī vēl rūgtu pilināt.

Šodien tikai možus vārdus paust,
Raisīt spēku, katrs ko glabā sevī neapjaustu!
Prieku nenoslāpēt – prieku izdāvāt!..
Un tev pašam nāks tas vairāk klāt.

Kaut tu ciet, bet savās ciešanās
Otram spēku sniedz – kaut sīku lāsi, –
Tevim līdzjust viņam neliekot –
Liekot tavu panestspēju apbrīnot.

Kad tumsas vara grūs

Salti vēji tundras klajus pārstaigā,
Katru siltu vēsmu projām aizgainot, –
Šķiet, nav pretspēka, kas viņus iegrozītu –
Viņi patvaldnieki sala valstībā.

Šeit valda sals un vējš,
Bet tikai virszemē –
Jo zemes iekšienē zem saltās garozas
Kvēl dzīlēs magma balti kaitēta.
 Un varbūt diena nāks,
 Kad viņa augšup šļāks.

Arī dzīves ritums šeit ir sastindzis;
Stingumā dus cilvēkos viss radošais,
Kuram pāri nomāktība skumju pārslas kaisa –
Šķiet, ik cilvēks – koks, kas pumpurus vairs neraisīs.

Šeit ļaudis nebrīvi,
Bet tikai ārēji –
Zem paguruma, nomāktības viņu dvēselēs
Milst spēks, briest brīva doma, nākotne.
 Un droši diena būs,
 Kad tumsas vara grūs.

Smaida...

Protams – labāk tīk mums uzlūkot
Zirgu gludspalvi un dīžājošos,
Nevis kleperi ar lūpu atkarošos...
Tomēr tas ir tikai zirgs –
Radījums, kas piemērots mums pakalpot.

Viņa veselība, garastāvoklis
Mūsu pašu acīs –
Mūsu cilvēcības spogulis...
Bet par viņu uzskats pats
Kā tāds?

Mums nekas nav pretim kalpināt,
Bet mums nepatīk, ja kalpi, vergi vaida...
Tīk, ja – dzied un dej, un smaida.

Drūmos toņos

Vienmēr nevar vaibstos iegult spīts,
Brīžiem saplok enerģijas brāzmas;
Brīži ir, kad atmīkst gribas spazma,
Un kā krēsla krīt
Nogurums,
Pāri kvēlojušai sirdij klājot tumsu.

Tas nav miers, tas nava aizmirsties,
Tikai citas jūtas, citas domas joņo
Tikpat satrauktas, bet drūmos toņos –
Kaktā ierāvies
Skaistums dēd;
Priekšā zaņķa plašas žaunas mēdas.

Tālāk zaņķī nīkt vairs negribu.
Bojāts radīt – atriebties vēl spēju
Un no dzīves nosārņotās sejas
Kaut vai daļiņu
Notīrīt.
Manus sapņus īsteno lai citi.

Zeltījums

Mótō : Elkiem nedrīkst pieskarties – to zeltījums
paliek mums pie pirkstiem.

~ Flóbērs ~

Tu esi elks?
Manas acis deg spožāki, tevi skatot,
Raisīt dīvainu pielūgsmes izjūtu vari,
Kad caur lapotni saulrieta stariņš
Iemirdz nimbu tev zeltainos matos.

Tu esi cilvēks.
Tikai cilvēks kā visi – bet kāpēc
Tvīkstu pēc tevis es nerimas slāpēs?
Kāpēc nekļūsti man par paradumu,
Kāpēc, esot līdz sakusmei tuvu,
Tevi līdz galam neieguvu?
Jo tu paturi savu zeltījumu...

Tā ir mīla.

Lāses

Cik daudz, cik daudz, kam jūra pieejama,
Gar viņas krastu paliek staigājam;
Tos nevilina plašais klaidis un dzīle,
Tie krastu mājīgo par jūru vairāk mīl.

Kam liktens devis tiem, kas neapzina,
Ka viņi vērtību ar kājām min?
Bet tiem, kas pieņemtu ar pilnu roku,
Tiem tuksnešmiltis ilgas jāaprok...

Es arī tuksnesī un tveru retas lāses,
Un vienu otrai blakus lieku tās
Ar cerību, ka manīm jūra krāsies.

Varbūt šīs pūles būs ar vīpsnu atalgotas,
Ka, pašsasmeltu peļķi pārpeldot,
Es domāju – pa jūru peldēt protu.

Putni

Gāju putni pavasari nes –
Esam paraduši sacīt mēs.
Pavasars nāk pats, un putni viņam līdzi.

Taču putni ir, kas var
Atnest pavasari.
Putni šie no mūsu smadzenēm
Izlido pa visu zemi.
Izlido pa zemi modināt
Tos, kas dógmas māti.

Gals ir katram tumšam laikmetam,
Kur šie putni lido neredzami,
Kur šo putnu spārnu vēdas švīkst:
Cilvēk, esi brīvs un drīkstī
Savā cilvēcībā izslīeties
Un no dzīves paņemt savu tiesu!

Tik ar paša domu smadzenēs
Pārstāj cilvēki būt vergi dvēselēs.
Lido doma! Brīvība nāk tevim līdzi.

Renegāti

Kāds skaistums apgarots jūs apvija, kad bijāt jauni,
Sev solījumu dodot cīnīties pret visu ļaunu;
Kāds skaistums bija jūsu zaļoksnējā spēkā,
Kad grāvāt veco pasauls ēku
Ar roku, gan ne visai prasmīgu, bet drošu,
Lai vecā nama vietā uzcelt jaunu namu košu.

Top jaunais nams.

Top greizs.

Bet sagraut uzdrīkstējāties jūs – tikai reiz...
Trūkst drosmes lauzt jums pašu veidoto
Un vēl un vēlreiz teikt: lai top!
Trūkst drosmes mūžu staigāt ceļu ērkšķaino.

Jūs ātri mūžā savā gribējāt ar lauriem sevi vaiņagot...
Ir vecais grauts
Un kaut kas cits tai vietā kaut kā krauts,
Un – jā – ar pasaulīgiem labumiem jūs atalgoti.

Bet kas nu esat jūs?

Sen jūsu patiesais „es” kapā dus,
Pie kura – vairs tikai savas ēnas – stāvat klāt, –
Jūs –

savas pārlicības,
savu cīņu, sāpju,
savu meklējumu –

renegāti.

Vēl tu mana manī

Es reiz stāvēju pie kalnu rožu krūma,
Ziedu noplūcu un dāvāju Tev. Vienu.
Cits Tev uzdāvāja puķu pļavu...
Visai ziemai – sienu.

Nu man tilts uz Tevi grūvis...
Es līdz prōzai neaizkļuvi –
Bet es vēl caur Tevi spēju
Iedvesmu rast
veltīt Tevim dzeju.

Vēl Tu esi mana manī.

Rainiskas pārskauņas

Tev, pamatšķira, –
Kas allažības pelēcībā, hidras sīkstumā,
No mūžu tumsas izkāpusi, stiepies mūžībā.

Tev, pamatšķira, –
No kuras klēpja allaž iziet dzīves varenie
Un spožmē jāļ uz taviem pacietīgiem kamiešiem.

Tev, pamatšķira, –
No kuras klēpja iziet kvēlie nemierā,
Par tevi cīņā mirdzot gara skaistumā.

Tev, pamatšķira, –
Ko krāšņās tavas atvases kā pūli nicina,
Ka tu tik tumša, pacietīga, inerta.

Tev, pamatšķira, –
Kas smilksti, rokas bučo, kuru šausfīta,
Bet gaismas nesējus ar rupju kāju sabradā.

Tev, pamatšķira, –
Kas brīžiem saslejšies un milža plecus iztaisno
Un atkal smoc, kad jaunā jūgā tevi iemuļķo.

Bet kas
 tev, pamatšķira,
 pērles, kuras izmet tu no sevis mirkļa spožumā?!
Tu rupja, pelēka, bet – mūžīga.

Tu māte – tevi nedrīkst nicināt.

Kalnā kāpējam

Arvienu vienāks kļūsi savā kalnupejā,
Slies draugs pēc drauga telti ceļmalā:
Kas gan lai tevi saista pagurējā? –
Tavs viss ir ieburts tālē ziemīgā. –

Nu viens! – bet nejūti: ap tevi domas vijas,
Sirds, tāles apžilbusī, nepateicīgā! –
Ir draugi tev, ir tie, kas tevi staigāt iemācīja...
Kā dievību tie tevi uzlūko,
Kur plandi nu tu savos augstumos.

Eju...

Tumša nakts un bezceļš apkārt man,
Mans ik solis sperts ar taustīšanos,
Bet es eju vienā virzienā –
Lieku pats sev ceļu bezceļā.

Lieku pats sev ceļu bezceļā
Turp, kur svīdīs rīti gaišumā.
Sirds kā puķe saulespusi jūt, –
Manas dziņas sauli piecelt sūta.

Kamdēļ steidzu tā uz rīta pusi
Naktī, kamēr citi mierā dus?
Manu palīdzību neprasot,
Saule pati gaisos uzlīgos...

Savā žilbā mani aklinās,
Un es jūtīšos tik mazs, tik mazs...
– Saules cēlējs! – šķiet, kāds sātaniski smeļ, –
Bet es eju, eju
cauri naktij pretim rītiem
Kāda nemiera dzīts
eju.

Mana svētnīca

Es rakstu „Dzimtene” ar lielo burtu,
Ar bijību es viņas vārdu izrunāju,
Un mana sirds ir altāris,
Kur uguns nedziestoša viņai kurta.
Man Dzimtene ir svētnīca,
Kas kalpot dievam – Tautai uzcelta.

Bet kā to namu saukt par svētnīcu,
Kur valda sauja alkatīgu priesteru?
Tie dievu pakļāvuši savai gribai.
Tad labāk, lai es esmu neticīgais.

Īsi pirms rīta

Mótō : Dažs labs aiz tumsas
aiziet bojā stundu pirms lēkta.
~Zenta Mauriņa~

Tumsa tik bieza,
ka zvaigznes vairs nestaro cauri
 īsi pirms rīta.
– Nakts ir tik galīga.

Pēdējais siltums
ir Visuma bezgalē aizplūdis
 īsi pirms rīta.
– Nakts ir tik salta.

Pēdējie spēki,
kas saullēkta tvīka, nu izsīkst
 īsi pirms rīta.
– Nakts ir tik ilga.

Tumsa ik audā
grib tverties un zvērestus ubago draudot
 īsi pirms rīta.
– Nakts ir tik sīksta.

Zīmogū uzspiest –
lai nevarēt dienai vairs celties
 no rīta.
– Nakts ir veikusi.

Ticība sev

Mairōņa *Pasitikējimas savimi* atdzejojums.

Kā ūdens vāls garām man aizbangojis
Mans trauksmīgais jaunības laiks;
Šķiet šodien, ka bijis tas sapnis tik viss, –
Tik neatkārtojams, tik skaists.

Un tāpēc šis laiks nav man jānožēlo,
Kaut sapņiem viss izšķiests un ziedots;
Kad skumjš es no draugiem prom maldījos,
Par ko, nezinādams pats, cietu.

Par dīvaino iedomu nevēlos smiet,
Ka jaunībā skaisti ir mirt;
Tik tādēļ no dzīves vien atvadīties,
Lai žēlabās lūst kāda sirds.

Vairs nevēlos nāves, bet dzīvības gan,
Tik dzīvot nu vēlos un karot,
Jo piešķīris spēkus Visvarenais man
Ne vaigus ar asarām skalot.

Man krūtīs kaist nemiers kā liesmojošs plīvs,
Gars ilgojas darbošanos;
Kas nelaiimes, trūkums vai ziemelis spīvs,
Ja mīlu spēj pieņemt un dot!

Zem likteņa smaguma neliekdamiem,
Kā milzis es iestāšos cīņā;
Par tēvijū dārgo var grūtības ciest,
Pār sevi ko augstāku zināt!

Tik darbā, tik darbā līdz iestājusies
Nav nāve, nav darbībai gals!
Laiks, spēki – tie ritumā neapstāsies
Kā jūrā aiz vāla skrien vāls.

Prom sāpes! – tām krūtīs būt ieslodzītām, –
Es iešu ar zibeņu zaigu!
Varbūt ka man šodien būt nesaprastam,
Bet mani – tie nākamie laiki!

Jaungadam atnākot

Baltu pārslu miglu spēji
Gaisos sēj,
Mēž ar raganīgu slotu
Aklinot.

Griežas virpulīgā tracī
Vecais gads, –
Ko viņš grib ar brāzmu spītu
Pasacīt?

Griežas planēta, un griežas
Laika rats –
Tev ir jāiet prom ar veco,
Vecais gads!

Vēl cer tverties vecā roka
Drebošā:
– Iekod, iekod, Sniegbaltīte,
Ābolā! –

Kāpēc pierima putenis spēji
Un kurb aiztrauca mākoņus vējš?
Gaidpilns klusums... Un domīgas acis –
Ko gan nesīs mums jaunais gads?..

Pietumsušas ir svecīšu liesmas,
Un mēs, gadmijā pulcējušies,
Katrs šai mirklī ir palicis viens,
Balti pārslotu domtaku brienam...

Tiku-taku, tiku-taku :
Pulkstens takšķ –
Tūlīt klāt būs sagaidāmais...
Uzderam!

Pāri pilsētai jaunais gads sviedis
Jaunu laimi raķešu ziedos.
Ļaužu acīs to atvizma dzirkstī,
Dzirkstī vīnglāzēs satrauktos pirkstos.

Mulsais mirklis – ilūzija
Tikai bij:
Kas gan laika ratu spētu
Apturēt!

Ceļu katrs uz atjaunotni
Rast lai prot –
Visu to, kas vecs un nīcis,
Neņemt līdz!

Subjektīvas interpretācijas

Dzeja prōzā – septiņdesmitie gadi

KAS VAINĪGS?

Nodega māja. Kas vainīgs? Vainīgs sērkociņš. Nebūtu bijis sērkociņa, nebūtu varējis Jānītis to uzšvirkstināt.

Pasaulei draud iznīcība atómkarā. Kas vainīgs? Vainīgs atóms. Nebūtu atklāts atóms, nebūtu uztaisīta atómbumba. Kas knieta fiziķiem to atómu atklāt? Bet šie taisnojas, ka diktējis to prógress. Ja nebūs miera atóma, ar ko tad cilvēksugas mazmazbērnī sev putru vārīs? Ar malku, ar gāzi, ar oglēm? To vairs šiem nebūs. Bet mazmazbērnū būs daudz. Miljardiem. Un putras vajadzēs daudz.

Kas tad ir vainīgs? Nu varbūt tas, kurš sev par vaļasprieku slīpējis stikliņus. Nebūtu slīpējis stikliņus, nebūtu radies mikróskóps. Nebūtu radies mikróskóps, nebūtu ieraudzīts mikróbs. Nebūtu ieraudzīts mikróbs, nebūtu izgudrota vakcīna. Nebūtu izgudrota vakcīna, nebūtu cilvēki savairojušies miljardos. Nebūtu savairojušies miljardos, pietiktu malkas.

Uz ešafótu to, kurš slīpēja stikliņus! Bet šis taisnojas, ka vainīga čūska, kas kardinājusi Ievu. Nebūtu šie tur ēduši to ābolu, nebūtu šis pārmantojis kāri slīpēt stikliņus. (Ne tur ēdama, ne mugurā velkama!) Būtu dzīvojis kā nórnmāls mietpilsonis, atvainojiet, Dieva radījums : ēdis un dzēris, par bērniem gādājis un sievas labpatikšanu domājis.

Un nebūtu man tagad jālauza galva, kā tas nācies, ka čūska kārdināja Ievu, bet no ābola krietni vairāk ticis Ādamam. Ak šī sievietes nesavtība! Būtu apēduši uz pusēm, būtu abi skatījušies vienā virzienā. Bet tagad nu Ievas grib, lai Ādami skatās uz viņām, bet Ādami skatās uz āboliem, kālab šie krīt uz leju, un izkasa no pakauša gravitāciju.

EXĒGĪ MONUMENTUM

Exēgī monumentum aere perennius – es pieminēkli uzcēlis par bronzas tēlu ilgmūžīgāku : tā vārsmoja reiz Hórācijs. Un Puškina viņam atbalsoja : *Я памятник себе воздвиг нерукотворный* – sev gara pieminēkli cēlis esmu... *Kā bronzas póstaments reiz klūs tavs vārds* : tā savā dzejā pareģojis Andrejs Balodis. Un Majakovskis sūrojās, ka jūtas parādnieks pret visu to, ko apdzejot nav paguvis – pret dienviddebesīm pār Bagdādi, pret Sarkanarmiju un reklāmguņu zaigu Bródvejā, pret sakurziedu Japānā...

Priekš sevis paša uzdzied sakurzieds un debesis pār Bagdādi priekš sevis zilgmo – tās piedos Majakovskim, ka dziesmotajā pieminēklī neiekaltas palikušas. Vien garamantu radītājs starp cilvēkiem vēl negrib radīt savam priekam vien un nevarēšanai to nedarīt. Smeldz viņā noderības alkas saviem ciltsbrāļiem un sevis turpinājums viņos.

Bet divitūkstošajā gadā, kā paredz šodien futurólōģi, puscilvēces būs garamantu radītāji, bet otra puse to, kas viņas baudīs. Un tad es Pēru Gintu iedomājos un citus viņam rada. Pērs Gints un Sólveiga – ja varam ticēt Jānim Grótam, kurš pirmais Pēra vēstules ir lasīt ticis un pēcāk arī mums to laipni neliedzis – ir iepriekšmódelējums šaurā lokā tam, kas divitūkstošajā gadā notiks vispār pasaulīgi. Pērs Gints ir slējis savu gara pieminēkli, pie kura Sólveigai un tikai viņai vien ir savas atzinības garaziedu nolikt. Un divitūkstošajā gadā trīs miljardi būs šādu pieminēkļu cēlāju un otri treji – ziednešu.

Ar bronzas pieminēkli savu garadarbu salīdzina Hórācijs un teic, ka viņa celtais stiprāks. Šis salīdzinājums ir pieticīgs. Par bronzas tēlu vielisko vēl majestātiskāks ir vielisks pieminēklis – Andi, ko slējis sev tas baismais asteróids, Atlantīdas nogremdētājs. Bet vecākas par Andiem ir atmiņas par Atlantīdu. Un tātad ilgmūžīgākas par tiem. Var cits kāds asteróids Andus atkal gremdēt ókeāna dzelmē, bet, ja virs ūdeņiem vien paliks peldam šķirsts ar vīrieti un sievieti, kam atkal jābūs no vīģes lapas, līdz kósmóskuģiem viņu pēcnācēji atkal ies. Jo cilvēkdzimtā ģēnijs nekad nemirst viss – ir viņā ieprógrammēts vēl un atkal radīt virsotnes par bazaltu un bronzu izturīgākas.

KUPRI KĀ LĀPU

Ejot blakus kuprainam, neizslejies visā augumā – teic austrumu paruna. Vieda paruna, smalkas dvēseles radīta atziņa. Nesmej par klibu un neapcēl pamuļķo, bet pateic Dievu, ka pats tāds neesi – tā saka arī mūsu senču gudrība un gara smalkums. Un Rainis teic, ka garā zemākais ir nicināms vien tik no brīža, kad sācis uzspiest savu zemestību garā augstākajam. Neizslejies visā augumā, lai parādītu, cik tu staltāks par kupraino. Bet neizslejies tikai tad, ja tavs līdzgājējs savu kupri nes kā nastu. Ja viņš to dižodamies nes kā lāpu, tad droši stati pretī viņam savu staltgaitu.

„Ja man būtu teikšana,” teica viens kuprainais, „tad nošautu es visus, kam tā augstā izglītība.” (Man tās toreiz nebija, un nejutos es apdraudēts). Kāpēc viņš šautu – to viņš nevarēja īsti pamatot. Kupros palaikam iekšā ir, bet ārā nenāk. Skaidras mótivācijas veidā. Mans līdzāsgājējs nebija lielmeistars, tāpēc sava kupra nākošo gājieni vēl nesaskatīja. Bet es to saskatīju, tam kuprim cauri redzēdams. Nākošajā gājienā viņš nošautu visus, kas gudrāki par viņu. Lai būtu gudrākais starp dzīvpalikušajiem. Bet kļūvis tāds, viņš kļūtu mērķis vēl kupraināko nenovīdībai un bultām. Līdz paliktu šai saulē viens vistaskuprainākais kā Nóass grēku plūdu šķirstā.

Par laimi man un citiem, kam tā augstā izglītība, Daba ir gudra. Jo kas gan dos nu mūsu teļam vilku apēst. Tā saka veca tautas paruna. Bet ejot blakus kuprainam, nevar nemaz izslieties it visā augumā. Liec viņa kupris arī līdzāsgājēju uz zemi. Jo vairāk kupraino būs apkārt mums, jo zemāk lieksies arī stalto kamieši. Jo kupri – nasta visiem kopīga.

PAGRIEZT SLĒDZI

„Mēs uztaisījām bērnu,” mēdz dažkārt sacīt vīrietis un sieviete. „Es uztaisīju bērnu,” mēdz sacīt vīrietis. „Man uztaisīja bērnu,” mēdz sacīt sieviete. Saka jau arī : „Uztaisi mūziku!” Tas nozīmē pagriezt rādiopaparāta slēdzi. Pagriež slēdzi, sāk skanēt mūzika. Kaut kur kāds spēlē, elektrómagnētiskie viļņi šo spēlējumu izplata ēterī, bet tu pagriež slēdzi un – piedēvē sev mūzikas uztaisīšanu.

Zinātnieks esot sintezējis dzīvu šūnu. Piedodiet, viņš sintezējis tikai šūnu. Šīs šūnas dzīvību viņš nav sintezējis. Tāpat kā kómpasa izgatavotājs taču neizgatavo elektrómagnētisko lauku, kas kustēties liek kómpasadatai.

Uztaisīt bērnu ir tas pats, kas uztaisīt mūziku, pagriežot slēdzi. Sakļaujoties ķermeņiem, jūs pagriežat slēdzi. Un sāk skanēt Dzīvības Simfōnija. No kurienes tā atnāk un kā tā atnāk, tā vēl ir mīkla. Tas vēl tikai Dabas ziņā izrīkot šo enerģijas izpausmi. Mūsu ziņā gan ir slēdzi nepagriezt, lai Dzīvības Simfōnija nesāktu skanēt. Un mūsu spēkos ir arī viņu aplusināt. Bet nav mūsu spēkos to radīt – mēs esam tikai slēdža pagriežēji. Un pat to mūs darīt dabas dziņa dzen.

Ciniķi ķiķinās un puritāņi riebinās gar šo slēdža pagriešanu. Viņu domas kņudina tieši šis mazais nieks. Jo slēdža pagriešana taču ir tikai nieks pret to, kas nāk pēc tam. Mazs sīkums viņiem aizmilst priekšā lielajam. Kas vieno ciniķus un puritāņus? Viņos nav dabijības, bijības pret Lielo Brīnumu.

Paldies tev, dabijīgais cilvēk, par sēkliņas ielikšanu zemē, no kuras izauga koks. Tikai nesaki, ka tu izaudzēji koku. Koku izaudzēja dzīvības ierosa sēkliņā, saule un zemes sulas. Tu ieliki tikai sēkliņu, kā pagriezi kādu slēdzi vai nospiedi kādu pogu. Un tas jau arī ir kaut kas.

ULTIMA RATIO

Ultima ratio regis – karaļa pēdējais arguments. Tāds uzraksts bijis uz prūšu lielgabaliem.

Manai atvasei nekas vairs nav skaidrs. Kāpēc jāmācās? Kāpēc jākopj istaba? Kāpēc jāmazgājas? Es gaidu, kad viņš pajautās, kāpēc viņam jāēd un kāpēc jāčīkst pēc jaunākās modes skolassomas. Bet to laikam nesagaidīšu. Tā teikt – visam tomēr savas robežas.

Nē – nu mēs jau arī nebijām nekādi paipuisīši un paimeitiņas. Mēs tāpat garākiem vai īsākiem zobiem gan mācījāmieš, gan kopām istabu... Bet mēs nejautājām, kāpēc tas jādara. Tā bija aksioma. Tiesa, netikama aksioma – zobsāpīga un izgrozītiesvilinoša.

Bet manai atvasei negribēšana pacelta filozofiskā līmenī. „Es jau neesmu nekāds pasaules centrs!” – tā viņš teic viendien. „Es jau nebūšu nekāds valodnieks!” – tā viņš mērķīgi izšāva uz mani citudien. „Es jau nebūšu nekāds Ļeņins! Tas Ļeņins jau var būt (t. i., viņš neiebilst Ļeņina eksistencei), bet kāpēc viņš spiež mācīties?!” – ar tādu sentenci viņš nāca klajā vēlciendien. Jā, ar lōģiku viņam viss kārtībā. (Kaut gan viņš nezina vēl, kas tā lōģika ir. „Kas tā tāda?” – viņš pikti pajautāja, kad reiz šo vārdu minēju). Viņš zina divas premisas un prot no viņām dabūt galaspriekumu. Ietērpta lōģikas tōgā, viņa stihiskā doma izskatās šādi :

Ļeņins mācījās teicami.

Es nebūšu Ļeņins.

Tātad man nav jāmācās teicami.

Lōģika, rādās, pieklibojusi tiem, kas mācītiesnepieciešmību argumentējuši ar Ļeņina teicamo mācīšanos. Bet es pats nebiju sekmīgāks savā argumentācijā. Lai dzīvotu – jāstrādā, lai strādātu – jāprot, lai prastu – jāmācās. Tā es pamatoju. „Bet es būšu sētnieks vai siešu slotas,” tā viņš man viendien pretpamatoja. Un vēl trakāk citudien : „Kas mazāk mācījušies, tie vairāk var nopelnīt. Bet es gribu nopirkt mašīnu.” Viņš, protams, zinātnisko kōmunismu vēl nav mācījies, kas sludina par strādniekšķiras hegemoniju. Šīs gudrības viņš pasmēlies, tā teikt, uz ielas. Jo prastāks, dumjāks kāds, jo vairāk nopelna. „Un tāds, kurš galīgs idiōts – tas miljōnārs,” tā mēģināju

viņa domu gaitu novest es līdz absurdam. Bet mana smalkā irōnija viņu neaizsniedza. Un tad es teicu tā : „Tev jāmācās, tev jākopj istaba un jādara viss tas, ko liek, lai nekļūtu tavš dibens strīpains.” Šāds arguments bij viņam pārlicinošš. **Ultima ratio patris** – tēva pēdējais arguments. (Iedomāts uzraksts uz žagaru buntess).

Apsviedīgs tēvocis izpētīja tirgus kōnjunktūru un atklāja, ka ķiploku uz letēm redzams maz un tiem ir cena. Un nesēja vairs bietes un burkānus, dilles un selerijas, bet apstādīja visu savu pushektāra plantāciju ar ķiplokiem. Un ielocīja zeķē (vai varbūt noguldīja krājkasē) pagarāku rubli. Kaimiņš to noskatījās un pakasīja pakausi. Pakasīja pakausi un arī vairs nesēja bietes un burkānus, dilles un selerijas. Un arī tika pie garāka rubļa. Un tad pakasīja pakausi trešais kaimiņš, pēc tam ceturtais... Un vēl pēc tam rublīgā lieta sāka kļūt arvien kapeicīgāka. Bet apsviedīgais tēvocis nosmīnēja bārdā un pirmais pārōrientējās uz nūtrijām. Un, kad nūtrijas sāks kļūt no rublīgām par kapeicīgām, tad viņš pārōrientēsies uz... nu tad jau redzēsīm.

Mana atvase nav vienīgā, kas lolo aprēķinīgo atziņu par apgriezto prōpōrciju starp erudīcijas un rubļa izmēriem. Un es arī esmu sācis lolot kādu atziņu. Protī, ne visai tālā nākotnē būs nevis kōnkursi uz zinātnisko līdzstrādnieku vietām, bet gan uz sētnieku un slotsējēju vakancēm. Un lielais piedāvājums bezskolasrublīgo sētniecību vērtīs kapeicīgu. Un tad apsviedīgam sētniekam nāksies pārōrientēties uz atōmfiziku...

Eurēka!! Kad žagarbaiļu vecums manai atvasei būs garām, tad es argumentēšu tā : no atōmfiziķa par sētnieku var pārtapt jebkurā brīdī, bet no sētnieka par atōmfiziķi... Es domāju, ka viņš to sapratīs.

PESIMISTS UN ÓPTIMISTS

Pesimists ir visādu „nevar” kólekciónētājs. Savā kólekcijā viņš ir iemīlējies. Ik vaļas brīdī viņš savās domās kā pašjansu izliek visus savus „nevar” un dažādi tos pārgrupē. Ik izdevīgā gadījumā viņš savu kólekciju izklāj arī citu priekšā, cerēdams atrast viņos gararadniecisku atsaucību.

Óptimists arī ir vācējs un krājējs. Viņš vāc un krāj visādus „var”. Bet viņam tā nav kólekcija. Viņam tas ir aizgāds nākamdienām. Kā vāverei žāvētas sēnes un sēklas, un rieksti ziemai. Laiku pa laikam óptimists mēģina pārkost kādu no saviem „var”. Kad tas viņam neizdodas, pesimists nosmīn bārdā : *lielīb` naudu nemaksā!* Bet óptimists ilgi nedrūvējas. Viņš ķeras pie cita „var”. Kad óptimists pārkož, pesimists jūtas apzagts – par vienu kārtējo vienību ir sarukusi viņa „nevar ” kólekcija.

Pesimistam un óptimistam pa vidu stāv Nopietnais un nosvērtais. Viņš labprāt pašķirsta uzziņu literatūru. Tā viņam pateic, ko var un ko nevar. Labi, ka šo vidējo ir visvairāk. Ja cilvēce sastāvētu no pesimistiem, tā mājotu vēl alās. Ja no óptimistiem – tā gulšņātu Óлимпā līdzās dieviem, jo nebūtu palicis vairs ko savarēt.

VIKINGU MANTOJUMS

Lietuvā esot labāki nami. Lietuvā ir vairāk bērnu. Latvijā ir sliktāki nami un mazāk bērnu. Toties Latvija ir pārāka ar piemiņas ansambļiem un brāļu kapiem. Un Latvijai ir daudz pa kaimiņu zemēm izkaisītas slavas. Un vēl – caur Latviju iet senais ceļš no vikingsiem uz grieķiem.

Vikingi iekaroja Itālijas dienvidus. Un pārvērtās par itāļiem. Vikingi iekaroja Francijas ziemeļus. Un pārvērtās par frančiem. Vikingi iekaroja Anglijas vidieni un pārvērtās par angļiem. Vikingi nodibināja valdnieku dinastiju austrumslāvos. Un pārvērtās par slāviem. Vikingi bija uzticami miesassargi Kónstantinópolis valdniekiem. Tāpat kā latvju streļķi Ļeņinam. Un vikingi atstāja dēlus kuršu un zemgaļu, sēļu un letgaļu sievām un meitenēm. Es nebiju klāt, kur vikingu skavās gulēja sēlietes un letgalietes. Un arī citi liecinieki miruši. Bet es to zinu, ka tā bija. Jo Lietuvai nebija strēlnieku un nebija leģiōnāru. Un nebija tāpēc, ka senās aukštaitietes un žemaitietes nedzīvoja pie ceļa no vikingsiem uz grieķiem.

Brāļu kapos svinīgais klusums ievelk vaibstos spīvumu un skurbina varoņdarba ilgojumā. Slava kņudina pašapziņu. Jā – PAŠAPZIŅU. Tur jau tā lieta, ka vajag arī pašam palikt pāri, lai izjustu savu slavu. Piemineklim no slavas tikpat labuma, cik aizgājējam no bērnu mielasta.

Vēl pāris karu vai revólūciju, un Lietuvā mācīs vēsturi, ka kaimiņos dzīvoja tauta, kas pārvērtās slavā un pieminekļos.

LAI SPURDZ ROKROKĀ

Sieviete sākusi dzert. Ko darīt? Šūpot galvu un sacīt : *Ō tempora, ō mōrēs!*? Bet es saku, ka tas ir prógress. Nežēlīgs prógress. Marksisms māca, ka kapitālismam bijis jānomaina feódālisms, lai šo pašu varētu nomainīt sóciālisms un kómunisms. Un tāpēc Ivans Bargais bijis prógress. Un Pēteris Pirmais bijis prógress. Un Indrānu Edvarts arī bijis prógress. Un mēs viņus slavinājām par viņu prógresīvumu. Kaut nežēlīgo. Bet esam svārstīgi un šobrīd nežēlību neslavinām. Un nepieņemams mums ir Nīče, sakot, ka lapai, kurai jākrīt, jāpalīdz nokrist. Tas sētnieks ir barbars, kas rudenī dauza dzeltējoša koka lapotni ar kārti, lai nokrīt ātrāk, kam jākrīt. Lai var aizslaucīt pie vienas slaucīšanas.

Kad lapas krīt, tad nāk ziema. Kad ozolu gatves pārvēršas lietaskokos, tad nāk ziema. Kad līčotas upītes iztaisnojas par novadgrāvjiem, tad nāk ziema. Un kad sieviete sāk dzert, tad arī nāk ziema. Bet ziema jau nav mūžīga.

Mēs jautājam, vai evólūcija arī šodien vēl darbojas. Un dabaszinātnieki teic, ka nē. Viņi maldās. Daba ir hóméópāte. Viņa arī ir nežēlīga kā Ivans Bargais, kā Pēteris Pirmais, kā Indrānu Edvarts. Sieviete negrib dzemdēt? Lai negrib! Daba neceļ trauksmi kā Jānis Liepiņš un vēl viens otrs. Viņa sniedz negribētājai brandvīna mēriņu. Lai ir taisnīgi. Lai tie vīrcilvēki, kuru gēnos ieprógrammēta brandvīnbojāiešana, nepaliek atstumtie. Un lai sievām vienām nav jāvelk ģimenes rati un vīrs, kas klunkurējošs pieķēries pie ratpakaļas. Lai paliek rati. Lai spurdz rokkrokā un saskaņā kopīgās kārēs, jo vīrietis un sieviete taču ir viena vesela divas puses. Div` lapiņas zemē krita, abas krita dziedādām`. To dziesmu par alus izdzeršanu un kannas sasišanu, un nesējiņas nobučošanu.

Daba ir hóméópāte. Vasarradušās kaites viņa ārstē ar ziemu. Nobirdina vecās lapas, izsaldē kólórādō vaboles un aizvada pēc bērmetraucētas dzīves neapraudātā pēcdzīvē.

Un ko tad tie, kas ratus velk? Pārjūgsies kamanās un bridīs pa evólūcijas sniegu uz pavasari. Un viņiem nevar būt vienalga, kaut vai plūdi nāk.

FARAŌNS

Tēvam bija trīs dēli : divi gudri, trešais – ne visai. Un tas trešais, pateicoties Bóļeslavam Prusam, kļuva par Faraōnu. Faraōns valdīja Ēģiptē un reiz gāja uz Lībijas tuksnesi karot. Kauja sākās un beidzās, un Faraōnam ziņots tika, ka viņš uzvarējis. Faraōns neuzgavilēja. Viņš teica : „Es zinu, ka esmu uzvarējis, bet nesaprotu, kā esmu to panācis.”

Ak, trešais tēvadēl, tavi brāļi tagad uzvarēto naidnieka karvežu galvaskausos pildītu vīnu un gūstīto skaistuļu augumos tukšotos no spermas. Un, kad to vairs nevarētu, tās saldkaisli spīdzinātu. Bet tu tai vietā, lai reibtu no uzvaras, vīna un saldkaiņiem gurniem, spīdzeni sevi ar neatbildētu vaicājumu. Maz gandarījuma tev uzvarā, ja tu neizpratis uzvarēšanas mehānisma. It kā tev pašam kāds dotu cīnīties un uzvarēt. Tu esi tikai priekš tam, lai no troņa augstuma ar augstprātīga skatiena gravitējumu šaustu kumpas muguras. Un par to tev tiek samaksāts ar visu, ko vien Faraōna dievišķā miesa var sagribēt.

Bet gudras miesas ir tikai tēva pirmajiem dēliem. Tam trešajam miesa ir tikai prāta iegribu kalpone un mocekle. Ādams un Ieva saviem bērniem un mazbērniem pamācīja, kāda sodība ķer tad, ja visi paradīzes labumi nav nekādi labumi, kamēr nav baudīts no atzīšanas koka. Pirmie dēli to saprata un mācīja šo gudrību savukārt saviem dēliem. Bet viņus saprata atkal tikai pirmie dēli. Tas trešais mūžīgi izkrīt no gudras dzīvošanas kā trešais stārķabērns no ligzdas. Nesen kāds teicis, ka tiem trešajiem vajagot palīdzēt – tie divi pirmie paši kuļoties uz priekšu.

Jā, daudz ko var sacīt par gudro brāļu un muļķīša atšķirībām. Nu kaut vai to, ka gudrie dzīvo kā mirstīgi – prot novērtēt dzīvi un dzīvību. Bet tas muļķis dzīvo kā nemirstīgs – viņš no savas labklājības (šodien lasi : kómfórta) un dzīvības daudz neko neiztaisa. Arī tas muļķis, kurš kļuva par Faraōnu, ilgi pār Ēģipti nenovaldīja. To, lūk, varu par viņu jums pavēstīt. Par viņa gudrajiem brāļiem atmiņas nav saglabājušās.

ES VISU MŪŽU

Mēs satikāmies sveši pēc vairākiem desmitiem gadu un sākām atpazīties, atsaucot atmiņas no laikiem, kad kādā no skolām kādā no klasēm sēdējām vienā solā.

Pēc brīža, kad atmiņu pārsmalstīts likās gana, viņš ierosināja : „Nu, uz to jau mazliet vajadzētu...” Un, nenogaidījis manu atbildi, nolika starp mums kā vidutāju vienu kristāldzidro. Saskandinājām. Viņš nolika glāzīti sausu, es mazliet atdzertu. „Tu atturībnieks?” viņš retoriski uzvaicāja un atkal, nenogaidījis atbildi, piemetināja : „Jā, ir jau labi, ja var atturēties.” „Nevelk,” es atteicu. „Nu jā, ja nav tā īsti sākts, tad jau neievelk straumei pašā vidū...” Es gudroju, kā to pateikt, ka sākts tikpat agri kā visiem, bet...

Mēs vēl tērzējām pailgi, laiku pa laikam dodami vārdu arī glāzītēm. Viņš līdz dibenam, es no virsas krējuma tiesu. Atvadoties viņš uzstāja arī manu glāzīti iztukšot sausu, „Nu kas tad tev notiks?!”, iepīcis teicot. Netielējos – gabals jau man tiešām nenokritis – paslēju glāzītes dibenu pretī griestiem. Uzaicināju viņu pretciempos pie manis uz laukiem.

Tajā dienā, kad gaidīju viņu, noliku uz akas puslitra krūzi. Atbraukušu tērzējot vadīju viņu pie akas. Tērzējot izvilku spaini dzidra ūdens, piesmēlu krūzi un izdzēru. Paslavēju ūdeni, iesmēlu vēlreiz un devu viņam. Viņš izdzēra un arī paslavēja lauku ūdeni, mazliet papeļot pilsētas, to pa caurulēm skrejošo. Pēc laiciņa piesmēlu vēlreiz, izdzēru un piesmēlu viņam. Viņš vienaldzīgi paņēma krūzi, taču izdzēra. Bet kad piesmēlu sev un viņam trešoreiz, nu viņš jautājoši paraudzījās manī. „Dzer, labs ūdens,” es teicu. „Labs jau ir,” viņš piekrita, „bet ko nu šo tik daudz pumpēt!” „Nu kas tad tev notiks?” tā es. „Nu nekas jau nenotiks, bet kāpēc lai es pumpētu ūdeni, ja man nav slāpju?!” tā viņš. Un man likās, ka tagad viņš risina jautājumu, kurš no mums ir muļķis, dodot priekšroku man. „Bet es taču visu mūžu tā dzeru alkāhōlu un daudz neko nepukstu!” Liekas, ka viņš mani nesaprata.

GANUSUŅA NAKTSPĀRDOMAS

Es klausos naksnīgajos elpas vilcienos – tur guļ man diendienā tik pierastie kā daļa manis paša – un ļaujtos pārdomām.

Mans uzdevums ir dzīves ganāmpulku uzraudzīt. Tas ir mans darbs, un es to ilgi daru jau. Tas man ir lielā puse dzīves aizpildījuma, un es to esmu izvēlējis pats. Un arī ganu pats es nolūkoju. Es viņam piestāju un līdzī staigāju, viņš projām mani nedzina. Tā sākās mana kalpība un prieks, un pārestības.

Kāpēc es nolūkoju ganu tieši to un nevis citu? Kas gan to īsti pateikt var, kāpēc pie viena skatiens apstājas, bet citiem paslīd garām. Viņš gribēja par ganu būt. Par ganiem tolaik nebija daudz gribētāju. Ja ganu nav, tad arī ganusuņu nav. Par klēpju suņiem kļuvuši ir ganu suņi, par greznumlietu epikūreiskiem suņturiem. Es biju lepns un nevēlējos kļūt par klēpjasuni...

Es ganāmpulku godprātīgi sargāju. Tik godprātīgi, ka sāka gremzties saimnieks mans : kas īstais gans šeit – es vai tu? Viņš nevarēja paciest, ka es labāk protu ganīt. Viņš saprata, ka ir bez manis nevarīgs, un tāpēc mani pacieta un neiecietā. Par saviem pūliņiem es atzinību nekad nesaņēmu. Es arī neprasīju to, jo tikai savu darbu darīju. Bet katru manu soli pavadīja mana pavēlnieka smagais skatiens. Tas bij tik smags un mūžam klātesošs, ka likās man, tas manu augumu uz zemi spiež. Pat tad, kad glaudītkāres uzplūdā mans saimnieks mani ņurcīja un bužināja, no viņa smagmes fluīda es vaļā netiku. Un kā gan ne : viņš to par mīlestību dēvēja un domāja, ka man no laimes jākūst, ka tas ir augstākais, ko suns virs zemes iegūt var. Man nebij vienaldzīgi saimniekglāsti, bet tie nav ass, ap kuru griežas suņa pasaule, nav burvju stabule, pēc kuras sunim jādanco. Jo glāsti – asiņu un nervu rotaļa, bet dzīves pienākums ir apdoma un nopietnība. Ja nicināmam kaķim baldriāni ik brīdī būtu pieejami, tad viņš neko vairs citu nedarītu, kā laktu tik un laktu tos. Tāpat kā daļa divkājaino ik dienas smird pēc savas dullinošās dziras un visus sava darba pūliņus šai dzirā pārvērš. Un lūk, tāpat kā kaķim tīkas skurbt no baldriāna, un divkājainam dažam

no dullinošās dziras, tā manam saimniekam bij vajadzīga manis ņurcīšana. Kad mani neņurcīja viņš, tad sunīja, kad nesunīja – ņurcīja. Bet, kad es izsunīts no ņurcīšanas vairījos un biju vēss un atraidošs, tad saimnieks šņāca mans : „Tu nemīli! Tu mīlēt nespējīgs! Es maigs pret tevi, bet tu – tu nejūtīgs un ciets!” Es zināju, ka tas nav maigums, jo maigums cilvēkam ir acīs, ne glaudītkārās rokās, ko suņa spalva elektrizē. Bet kā tad suns lai pārlicina cilvēku! Pret suni saimniekam ir vienmēr taisnība.

Kā zināms, daudziem ļautiņiem uz suņiem vājība. Ir arī, protams, tādi, kas suņus neieredz. Bet ne par tiem, par pirmajiem es tagad domāju. Nu vai es vainīgs, ka kādam patīku, ka tas uz mani tīksmi skatās un patīktu tam manu spalvu pabužināt? Bet saimnieks mans ir nikns. Viņš šņāc : „Tev savu vietu zināt būs! Ja suns par mērķaķi ir mazliet glītāks, tad jau par sniegbaltīti sevi iedomājas!” Mans saimnieks laikam vēlētos, lai es kā hólógrāfiskajā triku bildē pret viņu leņķī pavērsts būtu suns, bet pavērsts citiem pretī – pretīgs krupis vai kas tamlīdzīgs. Bet es vien esmu parasts suns un triku bildē pārtapt nevaru. Un cilvēki – tie tagad tekalē kā skudras, ne tā kā agrāk, kad turējās pie saviem pavardiem. Es aicināju savu saimnieku uz tuksnesi vai mūžamežu – tur nebūtu, kas mani glaudīt gribētu. Bet kur nu šis uz tādām vietām, ja dzimis, audzis ļaužu gūzmā. Tais vietās nava arī ganību. Un vēl – tur arī citu suņu nav. Bet saimnieks mans pret citiem suņiem nebūt nebij vienaldzīgs un tikpat tīksmi skatījās uz vienu otru vilku suni kā viens otrs divkājainais skatījās uz mani. Bet kā tur teikts tai latīniskā parunā – *Quod licet Iovi, non licet bovi*. Tam, pārtulkotam mūsu attiecību valodā, būtu jāskan tā – kas atļauts saimniekam, nav atļauts sunim. Vēl trakāk bija, ja kāds mani paslavēja, ka saimniekam tik labs es ganusuns. Tad pavēlnieks mans elektrizējās kā strāvai piešāvies : „Jā, jā, ja pašam būtu šitāds suns, tad gan viņš redzētu, cik patīkami, kad suns par ganu labāk ganīt prot un dzīvo līdzās tev kā mūžīgs pārmetums, kā atgādinājums par tavu dzīves neprasmī!”

Un tā es savu suņadzīvi dzīvoju. Gan jāsaka, ka suņadzīves arī dažādas un suņu raksturi ir dažādi. Palaikam suņa tikums tāds – ja saimnieks viņam virsū klūp, viņš asti iezmiedz kajstarpē un projām

laižas, lai atgrieztos tik tad, kad saimniekam tā niknums noplacis un viņš pēc sava suņa atkal sailgojies. Bet arī tādi ir, kas pretī zobus iež. Tāds biju arī es. Es projām nemuku, bet pretī rucu un trīsreiz savam saimniekam pat iekodu. Smags noziegums pēc suņu uzvedības noteikumiem – ar kaunu es to atceros. Bet saimnieks mans tās trejas reizes tik līdzīgs bija saniknotam kaķim – ar acīm zvērojošām, atņirgts šņācienā – , ka savu suņa instinktu vairs nevarēju savaldīt. Pēc tračiem lielākiem mans saimnieks mēdza teikt : „Tu spējīgs nokost savā niknumā!” Tad kālab saimnieks sunī augšā modina tā psihes dziļēs noglabāto zvēra instinktu?

Kāpēc es projām negāju no sava saimnieka? Pie sava uzdevuma biju piesiets un pie vienas mīlestības : tai ganāmpulkā bija trīs brīnumjēriņi. Viņu dēļ es ganāmpulku un pašu nevarīgo ganu ganīju. To saimnieks mans it labi zināja un ar to spekulēja. „Tu vari skriet pie cita saimnieka,” viņš šņāca, „bet to tu zini, ka jēriņus tev vairs tad neredzēt kā savas ausis!” Kas manas suņatiesības pret viņa saimniektiesībām! Un man bij jāpaliek. Bet jēriņiem ar viņu nevainīgām acīm un nevainīgām ausīm bij brīnā jāskatās un jāklausa, kā suns ar ganu mūždien rejas. Un viņu pasaulapguvē tad varbūt nogulsnējās atziņa, ka saimnieka un suņa riešanās ir daļa pasauleskārtības : tāpat kā zāle – zaļa, debess – zila, no rītiem – dzestrš, bet pusdienlaikā – karsts.

Aug buciņi – aug radziņi. Un smagums aug, ko vadzim turēt. Aug manā ganā apskaidrība, ka bucēnus tam pašam nenoganīt. Aug manī cerība, ka pārslogotam vadzim lūstot, no kalna lejā kūleņošu kopā es ar bucēniem. Un izkūleņojot iz murga, mēs atkal kājās piecelsimies un skatīsimies apkārt pasaulē ar rēna rudens rīta apskaidrotām acīm.

POST SCRIPTUM. Notika savādāk.

MUMS KUNGU NAV

Mums skolā mācīts tiek un ticis, ka kungi bijuši pie mums un ir vēl tagad kapitāla zemēs. Un kungs – tas mums ir bubulis, bez šaubām. Kā kādreiz velns vai ragana uz slotaskāta, kas kaut kur mīt, bet dzīvs nav apskatāms. Ja kapitālistiskā televīzija ir naska nervus kutināt ar vardarbības ainām, tad mēs sev bubulējam iztēli ar vēsturisku stāstu pólitdidaktiku. Un šādu stāstu mórāle : cik laimīgi mēs, ka mums kungu nav.

Ar kunga vārdu mēs gan bieži svaídāmies : kam rokas mazāk cietas nekā man – tas kungs, kam virsvalks gaišāks nekā man – tas arī kungs. Bet tā tik tāda sīka skaudībiņa, tas nav nopietni. Ja nopietni un marksistiski, tad kungu pie mums nav. Jo kur tu atradīsi privātpašnieku ražošanas līdzekļiem?

Tač otru nokalpināt var, ne tikai liekot ražot savā labā. Katrs bērns ir kundzēns savā nevarībā un vajadzībā pēc tēvunmātes kalpošanas viņam. Ar gadiem nevarība projām iet, bet kundzēnpieradums vis nedzīts neiet prom. Un neaizdzītais kundzēns briest ... mazliet par demagōgu un par liekuli. Ja kungu laiku švauksti alka kunga goda, aiz bezpulksteņa pulkstenķēdes slēpjot savu nemantību, tad mūsu dienu Prātnieks izkāris sev priekšā sava vecātēva bezzemnieka izcelsmi. Bij vectēvam sūrs darbs un trūkums dzīvē. Par to viņam pēc nāves nu atlīdzināts tiek ar glōriju, kas apspīd arī mazdēlus un mazmeitas. Un gozēdamies sava senča svētspulgā, par greznību un bezrūpīgu dzīvi sapņo mūsdienīgais pēctecis. Viņš bērnam kalpot nevēlas. Jo par to nemaksā. Viņš trīsreiz precējies un trīsreiz šķīries. Viņš mótivējis to ar raksturnesaskaņu. Bet iemesls patiesais tam bija cits – tam stiprai laulībai visvairāk trūka KALPONES. Jā, vectēvlaiku kalpones – nu tādas aptecīgas, izdarīgas un kunga patiku un nepatiku noacīmno lasīgas. Tad nebūtu ar sievu jāstrīdas, kam trauki jāmazgā.

Nē, bezzemnieka mazmeitas un mazdēli nav kungi : tiem piļu nav (vien, varbūt, privātmāja), un četrjūgs arī nav ar kučieri uz bukas (vien, varbūt, autō, kuram pats pie stūres). Tiem nepieder nedz fabrikas, nedz veikali, tie katrs ir amatā, kas tautai labklājību dod, bet

pašam algu un stāžu pensijai. Maz bērnu vai nemaz, daudz šķiršanos? Bet kāds tad tam ar kungu sakars?

Mums kungu nav, jo kalpu nav, kaut algot mēs tos spētu. (Kauč divās kafejnīcās traukus mazgātu, lai tikai mājās kalpone tos nomazgātu). Kas citam kalpot ies, ja pašam kalpa trūkst? Un tāpēc kungi mums vairs tikai vēsturiskos stāstos. Un šādu stāstu mórāle – cik laimīgi mēs, ka mums kungu nav.

HIPÓLINGVIJA

Kāds vācu gūsteknis vāciskā aplēsībā esot saskaitījis astoņus desmitus krievu vārdu, kuru vācietim pietiekot, lai varētu dzīvot starp krieviem. Varbūt vācietis baroja savu garu vācu gūstekņu kopienā ar pilnvērtīgu vācu valodu, bet miesas iztikai pagaidu svešajā zemē drošvien viņam arī pietika ar aplēsto mazumiņu.

Bet lai paliek vācietis savā svešmēles taupībā un sava heimata atkalredzes gaidās. Man tika iepazīties ar kādu aukštaitieti, kura nesaprata savu vīru žemaiti. Dižā lietuvju valoda viņai bija palikusi neatklāta. Mazumiņu viņa prata latviski un mazumiņu krieviski. Jaunā lietuviete stāvēja pie sava mazuļa ratiņos. Un es savās domās vēlēju mazajam lietuvietim izaugt laimīgākam par savu māti. Lai viņš izaugtu vismaz vienā pilnvērtīgā valodā.

Bet lai paliek arī jaunā lietuviete, kurai par dzīvi daždesmitkilometribā no senču dzimtenes ir jāmaksā ar dažsimtvārdisku mistrainu trūcību gara pūrā. Ko teikt par tiem, kas, dzīvojot dzimtajā vidē, savā gara pūrā spējuši ielocīt arī tikai dažus simtus vārdu?

Faķīrs tikām turējis paceltu roku, līdz tā atmirusi par gaisā izslietu kaula stubeni, apvilktu ar sakaltušu ādu. Faķīra hipókinēzija bija gribas spēks. Mūsu hipókinēzija ir gribas nespēks. Kas ir mūsu hipólingvija? Laikam jau tas pats, kas daudzi citi *hipó-* mūsu šodienas dzīvē. Estrādes elku nepārdziedāsi, tāpēc mēs skaidrprātā tikai klausāmieš dziesmu. Un nepārspórtosi spórtu elku, tāpēc mēs puszviļus stāvoklī jutinām sevi tam līdzī. Arī vārdamākslinieku nepārdaļrunāsi... Mēs esam mācīti, ka darba dalīšana ir prógresīvāka par naturālo saimniecību. Vai kultúrrosmju dalīšana arī ir prógresīva? Naturālajā kultūrā visi dziedāja, visi sacentās spēkā un veiklībā, visi improvizēja. Improvizēja veselus divus miljonus tautasdziesmu. Attīstītajā kultūrā vieni dzied – citi klausās, vieni spórtu – citi līdzjūt, vieni sacer – citi lasa...

Vakarējot pie skalauguns, kuram valoda neritēja, tam bija jāsež tumšākajā kaktā, tad tas nebija saimes priekšā un cieņā. Vakarējot pie teleuguns, vari cienīgs klubkrēslā zvilnēt, šad tad banālas piezīmes izmetot, ja tev arī tik daudz nav slinkums.

Bet kālab šie pārmetumi! Ja jau visi runās un rakstīs, kas tad klausīsies un lasīs? Vai tad nebūs tā, kā pie viesību galda brieduma stundā, kad stateniskie trauki jau patukši – visi runā un nava kam klausīties? Vārdamāksla pie skala uguns? Tad nu gan auditōrija! Runāt visai zemei, runāt pasaulei – un, ja es to nevaru, tad nemaz necenšos stostīties. Vai tad es kāds Pietuka Krustiņš?

Tā jau ir. Skalauguns laikmetā pagasta pakalniņš pagastniekiem bija kalns. Tagad, kad esam samācījušies ģeogrāfiju, kad dienas brauciens ar zirgu ir vairs tikai stundas brauciens ar mašīnu, ciema pakalns pret visiem zināmo Gaiziņu – necila niecība. Bet valodpārziņi saka, ka mūsu valoda plaukstot. Jā, nedaudziem plaukst. Vārdi, veci un jauni, plaukst aiz vārdmākslinieka spalvas kā ziedi aiz ziedoņa ratiem. Bet vairumam valoda neplaukst, tā aptaukojas laiska un smiņķēta. Vai tad mēs vairums vairs runājam? Mūsu runa ir flirts. Tam, kuram jāmeklē vārdi, lai izteiktu pasaules sīkniānses, tam nav laika atkal un atkal pārgudrot esošo vārdu saturu. Bet tiem, kuriem pasaule ietveras dažsimtu jēdzienos, tiem vārda māksla ir pakļauta modei – laiku pa laikam jēdzienus vajag pārgērbt un pārkrāsot kā mūsdienu sievietes pārkrāso matus : drīz baltus, drīz melnus, drīz vióletus.

Mūsu valoda. Cik diapazōnīga tu esi! Kā dzīvība diapazōnā no vienšūnas infuzōrijas līdz milzu valim, tā valoda diapazōnā no vārdmākslinieka domas vījuma līdz debīliķa šļupstiem. Un visiem tā viena – MŪSU VALODA.

Saturs

Maksimālisms	2
Nebrīves gadu vārsmas	62
Tundras anapests	63
Beidzamiem!	64
Vórkuta.....	65
Tai marta naktī.....	66
Šodien tikai viela.....	67
Caur Prókrusta gultu.....	68
Maģistrāle.....	69
Tad tu zini... ..	71
Tu, kas zaļoји... ..	72
Velti... ..	73
Pretstati.....	75
Tārps.....	76
Tad ceru – piedos man.....	77
Slava!.....	79
Spītēt!	80
Nāk jauna paaudze.....	81
Tuksneša puķe	82
Tu – mana zvaigzne.....	83
Jau ziedi birst.....	84
Ne tamdēļ... ..	85
Dvēseles ilgas.....	86
Kā domas šaudās	87
To meklēt!	88

Nospiestība	89
Uzšļākt!	90
Neuztraucies!	91
Brīnumzieds	92
Jūs nedrīkst kārdināt	93
Vest un raidīt	94
***	95
Plaiksna	96
Tiem ūdeņiem līdzī	97
Laime ir zināt... ..	98
Lai vēlamies!	99
Vēstule dzejā	101
Rindā stāvi –	104
Sirds zemes saitēs	105
Tik ne šodien	106
Kad tumsas vara grūs	107
Smaida... ..	108
Drūmos toņos	109
Zeltījums	110
Lāses	111
Putni	112
Renegāti	113
Vēl tu mana manī	114
Rainiskas pārskauņas	115
Kalnā kāpējam	116
Eju... ..	117
Mana svētnīca	118

Īsi pirms rīta.....	119
Ticība sev	120
Jaungadam atnākot	122
Subjektīvas interpretācijas	124
Kas vainīgs?	125
Exēģī monumentum	126
Kupri kā lāpu.....	127
Pagriezti slēdži.....	128
Ultima ratio	129
Pesimists un óptimists	131
Vikingu mantojums	132
Lai spurdz rokrokā.....	133
Faraõns	134
Es visu mūžu	135
Ganusuņa naktspārdomas	136
Mums kungu nav	139
Hipólingvija.....	141
Saturs	143